

MONITORUL OFICIAL

AL

ROMÂNIEI

Anul 187 (XXXI) — Nr. 431

PARTEA I
LEGI, DECRETE, HOTĂRĂRI ȘI ALTE ACTE

Vineri, 31 mai 2019

SUMAR

	<u>Pagina</u>
DECIZII ALE CURȚII CONSTITUȚIONALE	
Decizia nr. 637 din 16 octombrie 2018 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 296 ²² alin. (2) din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal	2–4
ACTE ALE CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI	
Hotărârea din 3 octombrie 2017 în Cauza D.M.D. împotriva României	5–14
★	
Opinia concurentă comună a judecătorilor De Gaetano, Pinto de Albuquerque și Motoc	14–15
★	
Opinia parțial concurentă a judecătorului Bošnjak	15
★	
Opinia comună parțial separată a judecătorilor Yudkivska, Ranzoni și Bošnjak	16

DECIZII ALE CURȚII CONSTITUȚIONALE**CURTEA CONSTITUȚIONALĂ****DECIZIA Nr. 637**

din 16 octombrie 2018

**referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 296²² alin. (2)
din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal**

Valer Dorneanu	— președinte
Marian Enache	— judecător
Petre Lăzăroiu	— judecător
Daniel Marius Morar	— judecător
Mona-Maria Pivniceru	— judecător
Simona-Maya Teodoroiu	— judecător
Varga Attila	— judecător
Ionîța Cochînțu	— magistrat-asistent

Cu participarea reprezentantului Ministerului Public, procuror Sorin Ioan Daniel Chiriazii.

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 296²² alin. (2) din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, excepție ridicată de Ion Scarlat în Dosarul nr. 4.916/62/2015 al Curții de Apel Brașov — Secția contencios administrativ și fiscal și care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr. 3.271D/2016.

2. La apelul nominal se constată lipsa părților. Procedura de citare este legal îndeplinită.

3. Magistratul-asistent referă asupra cauzei și arată că la dosar s-a depus de către domnul Corneliu Ștefan Scarlat, fiul autorului excepției de neconstituționalitate, o cerere prin care solicită introducerea sa în cauză în calitate de moștenitor și continuarea procesului, având în vedere faptul că acesta a decedat. La cerere sunt atașate mai multe acte în copie (certificat de deces, certificat de moștenitor etc.). De asemenea, solicită judecarea cauzei în lipsă.

4. Reprezentantul Ministerului Public arată că, deși procedura în fața Curții Constituționale se completează cu normele de procedură civilă, în ceea ce privește situația judecării excepției de neconstituționalitate, aceasta este de ordine publică și poate fi soluționată și în lipsa (decesul) persoanei care a formulat excepția, nefiind necesară introducerea moștenitorilor în cauză, deoarece nu sunt judecate interese strict patrimoniale.

5. Curtea, având în vedere dispozițiile art. 14 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, respinge solicitarea cu privire la introducerea în cauza aflată pe rolul instanței de contencios constituțional a moștenitorului autorului excepției de neconstituționalitate.

6. Cauza fiind în stare de judecată, președintele Curții acordă cuvântul reprezentantului Ministerului Public, care pune concluzii de respingere a excepției de neconstituționalitate, în principal, ca inadmisibilă, deoarece, deși se pretinde încălcarea dispozițiilor art. 16 din Constituție, nu se aduc critici în raport cu aceste prevederi. În subsidiar, solicită respingerea excepției de neconstituționalitate ca neîntemeiată, în raport cu jurisprudența Curții Constituționale în materie.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

7. Prin Încheierea din 7 decembrie 2016, pronunțată în Dosarul nr. 4.916/62/2015, **Curtea de Apel Brașov — Secția contencios administrativ și fiscal a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 296²² alin. (2) din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal**, excepție ridicată de Ion Scarlat într-o cauză având ca obiect soluționarea unei cereri prin care se solicită anularea unor decizii de impunere cu privire la contribuția de asigurări sociale de sănătate privind persoanele care realizează venituri din activități independente/profesii liberale.

8. **În motivarea excepției de neconstituționalitate**, se susține, în esență, că prevederile art. 296²² alin. (2) din Legea nr. 571/2003 au un efect discriminatoriu, în măsura în care instanța de judecată apreciază că dispozițiile art. 4 din Legea nr. 209/2015 nu sunt incidente în cauză și nu sunt aplicabile și persoanelor prevăzute la art. 296²¹ alin. (1) lit. d) din Legea nr. 571/2003, în ceea ce privește limitarea obligației plății contribuțiilor la asigurările sociale de sănătate la veniturile impozabile efectiv realizabile.

9. **Curtea de Apel Brașov — Secția contencios administrativ și fiscal** opinează în sensul că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată.

10. Potrivit dispozițiilor art. 30 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

11. **Guvernul** apreciază că excepția de neconstituționalitate este inadmisibilă, deoarece autorul acesteia, deși invocă încălcarea prevederilor art. 16 din Constituție, nu aduce argumente pentru această susținere, ci face referire la necorelarea textului criticat cu o altă dispoziție din cuprinsul aceluiași act normativ, or potrivit art. 10 alin. (2) din Legea nr. 47/1992, „sesizările trebuie făcute în formă scrisă și motivate”.

12. **Avocatul Poporului** își menține punctul de vedere reținut în deciziile Curții Constituționale nr. 872 din 15 decembrie 2015 și nr. 351 din 24 iunie 2014, în sensul că dispozițiile criticate sunt constituționale.

13. **Președinții celor două Camere ale Parlamentului** nu au comunicat punctele lor de vedere cu privire la excepția de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, punctele de vedere ale Guvernului și Avocatului Poporului, notele scrise depuse, raportul întocmit de judecătorul-raportor, concluziile procurorului,

dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

14. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze prezenta excepție.

15. **Obiectul excepției de neconstituționalitate** îl constituie dispozițiile art. 296²² alin. (2) din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 927 din 23 decembrie 2003, cu modificările și completările ulterioare, dispoziții care au următorul cuprins: „(2) *Baza lunară de calcul al contribuției de asigurări sociale de sănătate datorate bugetului Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate pentru persoanele prevăzute la art. 296²¹ alin. (1) lit. a)—e) este diferența dintre totalul veniturilor încasate și cheltuielile efectuate în scopul realizării acestor venituri, exclusiv cheltuielile reprezentând contribuții sociale, sau valoarea anuală a normei de venit, după caz, raportată la cele 12 luni ale anului, și nu poate fi mai mică decât un salariu de bază minim brut pe țară, dacă acest venit este singurul asupra căruia se calculează contribuția.*”

16. Dispozițiile Legii nr. 571/2003 au fost abrogate prin Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 688 din 10 septembrie 2015. Însă, având în vedere Decizia Curții Constituționale nr. 766 din 15 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 549 din 3 august 2011, Curtea urmează a exercita controlul de constituționalitate asupra prevederilor criticate.

17. În susținerea neconstituționalității acestor dispoziții legale sunt invocate prevederile constituționale ale art. 16 alin. (1) privind egalitatea în drepturi.

18. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea observă că dispozițiile criticate fac parte din titlul IX² — *Contribuții sociale obligatorii*, Capitolul II — *Contribuții sociale obligatorii privind persoanele care realizează venituri impozabile din activități independente, activități agricole, silvicultură, piscicultură, din asocieri fără personalitate juridică, precum și din cedarea folosinței bunurilor*. Veniturile din activități independente cuprind veniturile comerciale, veniturile din profesii liberale și veniturile din drepturi de proprietate intelectuală, realizate în mod individual și/sau într-o formă de asociere, inclusiv din activități adiacente. Sunt considerate venituri comerciale veniturile din fapte de comerț ale contribuabililor, din prestări de servicii, altele decât cele prevăzute la alin. (3), precum și din practicarea unei meserii. Constituie venituri din profesii liberale veniturile obținute din exercitarea profesiilor medicale, de avocat, notar, auditor financiar, consultant fiscal, expert contabil, contabil autorizat, consultant de plasament în valori mobiliare, arhitect sau a altor profesii reglementate, desfășurate în mod independent, în condițiile legii. Veniturile din valorificarea sub orice formă a drepturilor de proprietate intelectuală provin din brevete de invenție, desene și modele, mostre, mărci de fabrică și de comerț, procedee tehnice, know-how, din drepturi de autor și drepturi conexe dreptului de autor și altele asemenea (art. 46 din Legea nr. 571/2003).

19. De asemenea, potrivit art. 296²¹ alin. (1) lit. a)—e) din Codul fiscal, la care fac trimitere prevederile criticate, următoarele persoane au calitatea de contribuabil la sistemul public de pensii și la cel de asigurări sociale de sănătate, cu respectarea prevederilor instrumentelor juridice internaționale la

care România este parte, după caz: a) întreprinzătorii titulari ai unei întreprinderi individuale; b) membrii întreprinderii familiale; c) persoanele cu statut de persoană fizică autorizată să desfășoare activități economice; d) persoanele care realizează venituri din profesii liberale; e) persoanele care realizează venituri din drepturi de proprietate intelectuală, la care impozitul pe venit se determină în sistem real, pe baza datelor din contabilitate.

20. Potrivit prevederilor criticate, care se referă la baza lunară de calcul a contribuției de asigurări sociale de sănătate datorate bugetului Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate pentru persoanele prevăzute la art. 296²¹ alin. (1) lit. a)—e) din Codul fiscal, în care este inclus și contribuabilul care realizează venituri din profesii liberale, este diferența dintre totalul veniturilor încasate și cheltuielile efectuate în scopul realizării acestor venituri, exclusiv cheltuielile reprezentând contribuții sociale, sau valoarea anuală a normei de venit, după caz, raportată la cele 12 luni ale anului, și nu poate fi mai mică decât un salariu de bază minim brut pe țară, dacă acest venit este singurul asupra căruia se calculează contribuția.

21. În ceea ce privește pretinsa discriminare invocată de autorul prezentei excepții de neconstituționalitate, Curtea observă că aceasta este dedusă atât din perspectiva unei interpretări/aplicări a normelor legale de către instanțele de judecată, acesta dorind aplicarea în cauza de față a prevederilor Codului fiscal în coroborare cu cele ale Legii nr. 209/2015 privind anularea unor obligații fiscale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 540 din 20 iulie 2015, cât și din perspectiva unei completări a normelor legale, în ceea ce privește baza lunară de calcul a contribuției de asigurări sociale de sănătate datorate bugetului Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate pentru persoanele care realizează venituri impozabile din activități independente, respectiv din profesii liberale.

22. Curtea reține că, potrivit art. 4 din Legea nr. 209/2015, se anulează contribuția de asigurări sociale de sănătate, precum și obligațiile fiscale accesorii aferente acestora, stabilite prin decizie de impunere emisă și comunicată contribuabilului, datorată de persoanele pentru care baza lunară de calcul al contribuției de asigurări sociale de sănătate este mai mică decât salariul de bază minim brut pe țară, pentru perioadele fiscale cuprinse între 1 ianuarie 2012 și sfârșitul lunii anterioare intrării în vigoare a acestei legi, și neachitate până la data intrării în vigoare a acestei legi [alin. (1)]. Organul fiscal nu emite decizie de impunere pentru obligațiile fiscale și accesoriile de natura celor prevăzute la alin. (1) pentru perioadele fiscale cuprinse între 1 ianuarie 2012 și sfârșitul lunii anterioare intrării în vigoare a prezentei legi [alin. (2)]. Aceste prevederi [alin. (1) și (2)] sunt aplicabile și persoanelor care nu realizează venituri și pentru care baza lunară de calcul al contribuției de asigurări sociale de sănătate este salariul de bază minim brut pe țară [alin. (3)].

23. Din analiza expunerii de motive a Legii nr. 209/2015 privind anularea unor obligații fiscale, reiese că promovarea acestui act normativ a fost determinată, printre altele, de necesitatea înlăturării inechităților apărute în aplicarea practică a prevederilor Codului fiscal în ceea ce privește recalificarea unor activități independente ca activități dependente, precum și de inechitatea rezultată din aplicarea prevederilor legale conform cărora persoanele fizice sunt obligate la plata unei contribuții de asigurări sociale de sănătate calculată la nivelul

salariului minim brut pe țară cu toate că veniturile realizate se situează sub acest nivel.

24. Totodată, ca urmare a evaluării contextului în care a fost adoptat acest act normativ și a scopului urmărit de legiuitor, cu ocazia efectuării controlului de constituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 209/2015, Curtea a constatat că textul de lege stabilește beneficiarii „*actului de clemență*”, legiuitorul fiind singurul în măsură să prevadă atât posibilitatea de exonerare de la plată a unor obligații fiscale de către anumite categorii de contribuabili, cât și condițiile în care se realizează această măsură fiscală (a se vedea Decizia nr. 5 din 18 ianuarie 2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 401 din 10 mai 2018, paragraful 20).

25. În materie fiscală, regula o reprezintă plata obligațiilor fiscale, anularea unor obligații fiscale având un caracter de excepție. În ceea ce privește extinderea beneficiului anulării unor obligații fiscale și în alte cazuri, Curtea, în jurisprudența sa, a apreciat că este incidentă regula *exceptio est strictissimae interpretationis*, potrivit căreia atunci când o normă juridică instituie o excepție de la regulă, aceasta nu poate fi extinsă și la alte situații pe care norma juridică nu le prevede, așa încât anularea unor obligații fiscale instituită prin Legea nr. 209/2015 nu poate fi extinsă, acest beneficiu neputând fi convertit într-un drept fundamental (a se vedea Decizia nr. 5 din 18 ianuarie 2018, precitată, paragraful 17). În acest sens este, spre exemplu, și Decizia nr. 323 din 30 aprilie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 467 din 29 iunie 2015, prin care Curtea a statuat că art. 16 din Constituție vizează egalitatea în drepturi între cetățeni în ceea ce privește recunoașterea în favoarea acestora a unor drepturi și libertăți fundamentale, nu și identitatea de tratament juridic asupra aplicării unor măsuri, indiferent de natura lor (a se vedea Decizia nr. 53 din 19 februarie 2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 224 din 3 aprilie 2002, și Decizia nr. 1.615 din 20 decembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 99 din 8 februarie 2012).

26. Astfel, raportat la critica de neconstituționalitate, Curtea reține că, pe de o parte, autorul excepției vizează o omisiune

legislativă și tinde la completarea reglementării criticate. Or, din această perspectivă, solicitarea autorului excepției excedează competenței Curții Constituționale, care se pronunță numai asupra constituționalității actelor cu privire la care a fost sesizată, fără a putea modifica sau completa prevederile supuse controlului. Pe de altă parte, având în vedere și critica de neconstituționalitate, care este formulată din perspectiva unei interpretări/aplicări a normelor legale de către instanțele de judecată la speța în cauză, precum și dinamica legislativă în materie, Curtea reține că toate aceste chestiuni țin de interpretarea și aplicarea legii, în concret, la speța dedusă judecătii, fiind apanajul instanțelor de judecată și al autorităților îndrituite să stabilească, în virtutea legii, contribuția de asigurări sociale de sănătate datorată bugetului Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate și persoanele care sunt exonerate de la plata unor asemenea contribuții sau ale căror obligații fiscale au fost anulate, având în vedere și scopul pentru care a fost adoptată Legea nr. 209/2015, aspecte ce nu cad sub incidența controlului de constituționalitate.

27. Totodată, Curtea constată că autorul excepției deduce pretinsa neconstituționalitate din compararea soluțiilor legislative consacrate prin textele de lege la care face referire. Or, așa cum s-a statuat constant în jurisprudența Curții Constituționale (exemplu fiind Decizia nr. 343 din 24 septembrie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 669 din 31 octombrie 2013), examinarea constituționalității unui text de lege are în vedere compatibilitatea acestuia cu dispozițiile constituționale pretins a fi încălcate, iar nu compararea mai multor prevederi legale între ele și raportarea concluziei ce ar rezulta din această comparație la dispoziții ori principii ale Constituției.

28. Prin urmare, având în vedere cele prezentate, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 296²² alin. (2) din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, astfel cum este formulată, urmează a fi respinsă ca inadmisibilă.

29. Pentru considerentele expuse, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și al art. 1—3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu unanimitate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Respinge, ca inadmisibilă, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 296²² alin. (2) din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, excepție ridicată de Ion Scarlat în Dosarul nr. 4.916/62/2015 al Curții de Apel Brașov — Secția contencios administrativ și fiscal.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică Curții de Apel Brașov — Secția contencios administrativ și fiscal și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 16 octombrie 2018.

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE
prof. univ. dr. **VALER DORNEANU**

Magistrat-asistent,
Ionița Cochințu

ACTE ALE CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI
SECȚIA A PATRA

HOTĂRÂREA

din 3 octombrie 2017

în Cauza D.M.D. împotriva României

(Cererea nr. 23.022/13)

Strasbourg

Definitivă

3 ianuarie 2018

Hotărârea a rămas definitivă în condițiile prevăzute de articolul 44§2 din Convenție. Poate fi supusă unei revizuirii redacționale.

În Cauza D.M.D. împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a patra), reunită într-o cameră compusă din: Ganna Yudkivska, președinte, Vincent A. De Gaetano, Paulo Pinto de Albuquerque, Iulia Motoc, Carlo Ranzoni, Marko Bošnjak, Péter Paczolay, judecători, și Marialena Tsirli, grefierul secției,

după ce a deliberat în camera de consiliu la 11 iulie 2017,
pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată.

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 23.022/13) împotriva României, formulată la Curte în temeiul art. 34 al Convenției pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”) de către un resortisant român, domnul D.M.D. („reclamantul”), la 22 martie 2013. Curtea a încuviințat cererea reclamantului de a nu-i fi dezvăluită identitatea (art. 47§4 din Regulamentul Curții).

2. Reclamantul, căruia i-a fost acordată asistență judiciară, a fost reprezentat de dna N.T. Popescu, avocat practicant în București. Guvernul român („Guvernul”) a fost reprezentat de agentul guvernamental, doamna C. Brumar, din Ministerul Afacerilor Externe.

3. Reclamantul a susținut că urmărirea penală privind acuzațiile sale referitoare la actele de violență în familie săvârșite de tatăl său au fost ineficiente și că procedurile judiciare ulterioare au fost inechitabile.

4. La 25 martie 2014 cererea a fost comunicată Guvernului.

ÎN FAPT**I. Circumstanțele cauzei**

5. Reclamantul s-a născut în 2001 și locuiește în București. Părinții săi, C.I. și D.D., s-au despărțit în aprilie 2004 și au divorțat în septembrie 2004, în principal din cauza comportamentului abuziv al lui D.D. față de soția sa și de fiul lor. Reclamantul a fost încredințat mamei lui. La 27 februarie 2004, C.I. a apelat linia telefonică de urgență a Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului a Municipiului București pentru a anunța despre abuzurile domestice la care erau supuși ea și reclamantul de către D.D. Din acel moment, cazul a fost monitorizat de către direcție. La 7 octombrie 2008, direcția generală de asistență socială și protecția copilului a confirmat că, începând din 2004, aceasta a inclus reclamantul într-un program de consiliere psihologică.

Direcția generală de asistență socială și protecția copilului a făcut următoarea afirmație privind monitorizarea cazului reclamantului (la 29 august 2005, în cadrul procedurii judiciare):

„Doamna [C.I.] a păstrat constant legătura cu instituția noastră, cazul fiind în evidența Serviciului juridic (consiliere juridică privind evacuarea din locuință...), precum și în evidența Serviciului de plasament în regim de urgență și a Centrului de consiliere psihologică părinți.”

6. La 5 martie, 16 aprilie, 7 mai și 30 iunie 2004, C.I. a depus plângeri la Direcția Generală de Poliție a Municipiului București cu privire la pretensele acte de violență comise de către soțul acesteia asupra reclamantului. Nu s-a luat nicio măsură ca urmare a acestor plângeri. La 1 iulie 2004, C.I. a depus o nouă plângere la poliție privind pretinsul abuz. Poliția a audiat martorii propuși de reclamant și a obținut informații legate de situația reclamantului de la centrul unde acesta și mama lui fuseseră plasați. Pe baza probelor administrate, poliția a trimis dosarul la Parchetul de pe lângă Judecătoria Sectorului 4 București („procurorul”).

7. La 1 noiembrie 2005, procurorul a început urmărirea penală împotriva lui D.D. Acesta i-a audiat pe C.I., D.D. și șase martori și a administrat rapoartele de expertiză cu privire la evaluarea psihologică a reclamantului și a lui D.D. Aceasta a concluzionat că reclamantul a suferit traume în perioada copilăriei timpurii, din cauza tatălui său, care a făcut tot posibilul să îl chinuie și să îl facă să sufere.

8. La 27 decembrie 2007, procurorul l-a inculpat pe D.D., pentru rele tratamente aplicate fiului său.

9. Judecătoria Sectorului 4 București i-a audiat pe un psiholog, care l-a evaluat pe reclamant în timpul ședințelor de terapie, pe C.I. și pe alți martori, precum și pe D.D., acesta din urmă negând că și-ar fi rănit fiul. C.I. nu a solicitat daune în numele reclamantului. Printr-o sentință din 9 iunie 2008 instanța l-a achitat pe D.D., pe motiv că respectivul comportament neadecvat ocazional al acestuia față de reclamant nu a fost suficient de grav pentru a constitui infracțiune. Această sentință a fost menținută de Tribunalul București la 19 februarie 2009,

dar, la 19 iunie 2009, Curtea de Apel București a casat această ultimă decizie și a trimis cauza spre rejudecare la tribunal, deoarece a reținut că instanțele inferioare ar fi trebuit să procedeze la audierea reclamantului și să se pronunțe în baza rapoartelor de evaluare psihologică.

10. La 14 decembrie 2009, tribunalul a ținut o ședință în camera de consiliu, în cadrul căreia l-a audiat pe reclamant. El le-a declarat judecătorilor despre cum D.D. obișnuia să îl lovească, să îl încuie într-o încăpere mică fără lumină, să arunce apă peste el în timp ce dormea și să îi adreseze cuvinte jignitoare. El a declarat că D.D. se certa des cu mama sa și că, uneori, le-a dat afară din apartamentul lor pe bunica și mătușa maternelă ale reclamantului – care îi aduceau mâncare acestuia. Reclamantul i-a declarat instanței că nu dorea să locuiască cu D.D., nici măcar să îl întâlnească pe stradă. Era convins că D.D. ar fi vrut să îl rănească. A declarat că dorea ca D.D. să fie pedepsit pentru ceea ce i-a făcut.

11. Într-o decizie pronunțată la 22 decembrie 2009, tribunalul l-a condamnat pe D.D. pentru rele tratamente aplicate minorului și l-a condamnat la o pedeapsă de patru ani de închisoare cu suspendare. A reținut că probele din dosarul de urmărire penală, în special rapoartele de evaluare psihologică și declarațiile unui psiholog, au confirmat faptul că minorul a suferit traume ca o consecință a comportamentului abuziv al tatălui său.

Instanța a reținut, de asemenea, că C.I. nu a cerut daune în numele reclamantului (a se vedea *supra*, pct. 9). În temeiul prevederilor art. 17 din Codul de procedură penală („C. proc. pen.”, a se vedea *infra*, pct. 24), instanța i-a acordat reclamantului, din oficiu, 20.000 de lei românești (RON) cu titlu de daune morale.

12. În urma recursului declarat de D.D., la 7 aprilie 2010, Curtea de Apel București a retrimis cauza tribunalului și a dispus ca acesta să dispună efectuarea unei expertize asupra reclamantului de către Institutul Național de Medicină Legală.

13. La 26 aprilie 2012, tribunalul a pronunțat o nouă decizie. Pe baza probelor administrate, în special expertizele, declarațiile unui psiholog, declarațiile martorilor, precum și cele ale părinților și ale reclamantului, tribunalul a reținut că a fost probat faptul că D.D. și-a abuzat fizic și verbal copilul în perioada 2002—2004. Acesta a afirmat:

„Tribunalul constată că actele inculpatului [D.D.] nu pot fi încadrate în noțiunea de corecții izolate, întâmplătoare, pe care părinții le pot realiza în raporturile cu copiii lor uneori, ci au îmbrăcat o formă gravă ce a generat diagnosticul de tulburare reactivă de atașament în copilărie.”

14. D.D. a fost condamnat pentru infracțiunea de rele tratamente aplicate minorului. Acesta a primit o pedeapsă de un an închisoare cu suspendare; suplimentar, dreptul de a fi ales, precum și drepturile părintești ale acestuia au fost interzise pe durata pedepsei și pe o perioadă de încă doi ani după executarea pedepsei.

15. Cu ocazia stabilirii pedepsei pentru D.D., instanța a reținut durata excesivă a procesului penal și faptul că au existat perioade semnificative de inactivitate a autorităților implicate, în special a organelor de urmărire penală și a Institutului Național de Medicină Legală.

16. Nu au fost acordate daune. Instanța nu a oferit nicio motivare în hotărârea sa cu privire la decizia de a nu acorda reclamantului daune.

17. Toate părțile au declarat recurs. În temeiul art. 17 din C. proc. pen. (a se vedea *infra*, pct. 24), reclamantul și procurorul au criticat în special faptul că tribunalul nu i-a acordat reclamantului despăgubiri.

18. Curtea de Apel București a examinat argumentele părților pe baza probelor de la dosar. A reiterat faptul că D.D. își abuzase fizic și verbal fiul; pedeapsa acestuia a fost recalculată pe baza aceluiași criterii, inclusiv reducerea pedepsei ca

măsură reparatorie pentru durata procesului. În consecință, instanța a majorat pedeapsa la trei ani de închisoare cu suspendare. A fost menținută pedeapsa complementară de interdicere a exercitării drepturilor lui D.D. de a fi ales, precum și a celor părintești.

19. Instanța a reținut de asemenea că, în măsura în care atât procurorul, cât și reclamantul și-au limitat apelurile exclusiv la latura penală a Hotărârii din 9 iunie 2008 a Tribunalului București, această instanță a procedat corect neacordându-i reclamantului despăgubiri din oficiu. Partea relevantă din decizie are următorul cuprins:

„Cu privire la critica Parchetului și a părții vătămate prin care se arată că ar fi trebuit ca instanța de apel să soluționeze din oficiu latura civilă, partea vătămată fiind minoră, se observă din conținutul deciziei recurate că atât Parchetul, cât și partea vătămată au învederat în mod expres că apelurile lor au vizat doar latura penală a cauzei.

În această situație, instanța de apel a procedat în mod just, limitându-se să soluționeze cauza în raport de limitele în care a fost investită.”

20. Curtea de apel a pronunțat o decizie definitivă la 1 noiembrie 2012 și dispozitivul deciziei a fost îndreptat la 22 noiembrie 2012.

II. Dreptul intern relevant

21. Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copiilor interzice pedepsele fizice, după cum urmează:

Art. 33

„(1) Copilul are dreptul la respectarea personalității și individualității sale și nu poate fi supus pedepselor fizice sau altor tratamente umilitoare ori degradante.

(2) Măsurile de disciplinare a copilului nu pot fi stabilite decât în acord cu demnitatea copilului, nefiind permise sub niciun motiv pedepsele fizice ori acelea care se află în legătură cu dezvoltarea fizică, psihică sau care afectează starea emoțională a copilului.”

Art. 89

„(1) Copilul are dreptul de a fi protejat împotriva abuzului, neglijării, exploatării, traficului, migrației ilegale, răpirii, violenței, pornografiei prin internet, precum și a oricăror forme de violență, indiferent de mediul în care acesta se află: familie, instituții de învățământ, medicale [...]”

Art. 94

„(1) Prin *abuz asupra copilului* se înțelege orice acțiune voluntară a unei persoane care se află într-o relație de răspundere, încredere sau de autoritate față de acesta, prin care sunt periclitată viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului, și se clasifică drept abuz fizic, emoțional, psihologic, sexual și economic.”

Art. 95

„Sunt interzise săvârșirea oricărui act de violență, precum și privarea copilului de drepturile sale de natură să pună în pericol viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului, atât în familie [...]”

22. Art. 98—103 din lege prevăd că direcția generală de asistență socială și protecția copilului are obligația de a verifica orice informații privind sesizările de abuz și că organele de poliție au obligația să sprijine reprezentanții direcției în vederea efectuării acestor verificări. Direcția generală de asistență socială și protecția copilului poate sesiza instanța judecătorească, solicitând emiterea unei ordonanțe președințiale privind măsuri provizorii menite să asigure că minorul nu (mai) este supus unor abuzuri.

23. În temeiul prevederilor art. 14 din C. proc. pen., în vigoare la momentul respectiv, victima unei infracțiuni avea dreptul să

obțină despăgubiri pentru repararea daunelor morale sau materiale de la persoana responsabilă, în cadrul procesului penal.

24. În temeiul prevederilor art. 17 din C. proc. pen., în vigoare la momentul respectiv, în cazul în care victima unei infracțiuni nu avea capacitate juridică deplină (precum, de exemplu, minorul), instanța avea obligația să se pronunțe din oficiu cu privire la acordarea de despăgubiri pentru repararea pagubei. Art. 17 avea următorul conținut:

„(1) Acțiunea civilă se pornește și se exercită și din oficiu, când cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă.

(2) În acest scop, organul de urmărire penală sau instanța de judecată va cere persoanei vătămate ca, prin reprezentantul său legal, să prezinte situația cu privire la întinderea pagubei materiale și a daunelor morale, precum și date cu privire la faptele prin care acestea au fost pricinuite.

(3) Instanța este obligată să se pronunțe din oficiu asupra reparării pagubei și a daunelor morale, chiar dacă persoana vătămată nu este constituită parte civilă.”

III. Standardele internaționale relevante în ceea ce privește abuzurile în familie împotriva copiilor

A. Consiliul Europei

25. Consiliul Europei luptă împotriva violenței în familie care afectează copiii, prin diferite convenții și mecanisme de punere în aplicare, precum și prin desfășurarea de campanii pe scară largă. În special, drepturile copilului sunt abordate în mod expres în mai multe articole din Carta socială europeană, îndeosebi art. 7 (dreptul copiilor și al tinerilor la protecție) și art. 17 (dreptul copiilor și al adolescenților la protecție socială, juridică și economică). Comitetul european pentru drepturile sociale, care monitorizează respectarea Cartei sociale europene, a luat notă de existența unui larg consens, atât la nivel european, cât și internațional, cu privire la faptul că aplicarea de pedepse corporale copiilor ar trebui să fie interzisă de lege în mod expres și exhaustiv [decizie pe fond: Asociația pentru protecția tuturor copiilor (APPROACH) SRL împotriva Franței, Plângerea nr. 92/2013, 12 septembrie 2014].

România a ratificat Carta socială europeană la 7 mai 1999.

26. În documentul tematic din 2008 cu privire la „Copiii și pedepsele fizice: dreptul de a nu fi lovit tot ca drept al copiilor”, comisarul pentru drepturile omului al Consiliului Europei a efectuat o analiză amănunțită a situației abuzurilor domestice împotriva copiilor și a progreselor realizate în ceea ce privește încetarea pedepselor corporale:

„Progresele către încetarea pedepselor corporale aplicate copiilor la nivel global

Există un context global favorabil înregistrării unor progrese rapide: mesajul-cheie al studiului secretarului general al ONU privind violența împotriva copiilor, transmis Adunării Generale în octombrie 2006, este că niciun fel de violență împotriva copiilor nu este justificabilă; toate formele de violență împotriva copiilor pot fi prevenite. Studiul îndeamnă toate statele să acționeze rapid pentru a interzice toate formele de violență împotriva copiilor — inclusiv toate pedepsele corporale — stabilind ca țintă 2009.

«Studiul ar trebui să marcheze un punct de cotitură — să pună capăt justificării violenței împotriva copiilor, fie acceptată ca „tradiție” sau deghizată ca „disciplinare”. Nu poate exista niciun compromis în ceea ce privește contestarea violenței împotriva copiilor. Unicitatea copiilor — potențialul și vulnerabilitatea lor, dependența lor de adulți — face imperativ ca aceștia să beneficieze de mai multă, nu de mai puțină, protecție împotriva violenței.»

În prezent, la nivel global, aproximativ 23 de state au interzis orice tip de pedeapsă corporală, inclusiv în familie.

Progresele către încetarea pedepselor corporale aplicate copiilor în Europa

Deși s-au înregistrat unele progrese în eforturile împotriva pedepselor corporale, este clar că această formă de abuz are o frecvență alarmantă și o prevalență peste tot în lume. Statisticile arată că este un fenomen mondial care afectează copiii indiferent de originea lor socială sau de țară. Prevalența pedepselor corporale a fost dovedită de studiile desfășurate într-o serie de țări pe bază de interviu cu părinți, alți ocrotitori ai copiilor și tot mai des cu copii, pentru a stabili mai multe despre motive și cât de des sunt aplicate pedepse corporale.

În Recomandarea sa nr. 1.666 (2004), care solicită o interdicție la nivel european a pedepselor corporale aplicate copiilor, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a reținut că

«orice pedeapsă corporală aplicată copiilor reprezintă o încălcare a dreptului lor fundamental la demnitate umană și integritate fizică. Faptul că astfel de pedepse corporale sunt în continuare legale în anumite state membre încalcă dreptul fundamental, cel de a beneficia de aceeași protecție juridică la fel ca și adulții. Trebuie să înceteze acceptarea socială și legală a pedepselor corporale aplicate copiilor.»

Prin urmare, recomandarea a cerut o campanie coordonată și concertată pentru abolirea totală a pedepselor corporale aplicate copiilor. Văzând succesul Consiliului Europei în abolirea pedepsei cu moartea, aceasta a cerut ca Europa să devină, cât mai curând posibil, o «zonă liberă de orice pedeapsă corporală aplicată copiilor».

Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a încurajat de peste 20 de ani statele membre să interzică pedepsele corporale. A început în 1985 cu o recomandare al cărei preambul menționează că «apărarea familiei implică protejarea tuturor membrilor săi împotriva oricărei forme de violență, care se manifestă mult prea des între aceștia». Memorandumul explicativ descrie pedepsele corporale ca «un rău care trebuie, cel puțin, să fie descurajat, ca un prim pas în direcția interzicerii categorice. Însăși presupunerea că pedepsirea corporală a copiilor este legitimă deschide calea pentru toate tipurile de excese și face ca urmele și simptomele unor astfel de pedepse să fie acceptabile de către terți». Această condamnare a fost reluată în recomandări ulterioare din 1990 și 1993. Comitetul de Miniștri a insistat asupra nevoii de a începe, în toate statele membre, o campanie coordonată și concertată pentru abolirea tuturor formelor de violență împotriva copiilor.

Prin urmare, în scopul atingerii aceluși obiectiv, a anunțat inițierea unui amplu program de acțiune pe trei ani «Copiii și violența», cu următoarele obiective:

— asistarea statelor membre în implementarea standardelor internaționale la nivel național și local, în special a Convenției Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului, a Cartei sociale europene și a Convenției europene privind exercitarea drepturilor copiilor;

— până în 2008, propunerea unui set coerent și cuprinzător de instrumente și orientări metodologice care să acopere toate aspectele problemei în cauză;

— îmbunătățirea vizibilității și a impactului activității Consiliului Europei în acest domeniu.

Concluzii

Imperativul abolirii drepturilor presupuse ale adulților de a-i lovi pe copii ține de principiile drepturilor omului. Prin urmare, nu ar trebui să fie necesar să se demonstreze că metodele alternative și pozitive de socializare a copiilor sunt mai eficiente. Cu toate acestea, cercetările privind efectele fizice și psihologice dăunătoare ale pedepselor corporale din copilărie și de mai târziu în viață și privind legăturile cu alte forme de violență într-adevăr aduc noi argumente convingătoare pentru interzicerea acestor practici și pentru a întrerupe, astfel, ciclul violenței.”

27. Mai mult, Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) cere statelor părți să prevină violența împotriva femeilor, să protejeze victimele și să îi urmărească penal pe autori. Aceasta introduce o serie de infracțiuni privind violența fizică, sexuală și psihologică, pentru care sunt cerute pedepse mai severe atunci când infracțiunea este săvârșită împotriva sau în prezența unui copil.

La 27 iunie 2014, România a semnat această convenție cu rezerve, iar la 1 septembrie 2016 Convenția de la Istanbul a intrat în vigoare în privința statului pârât.

28. Recomandarea CM/Rec(2009)10 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre privind strategiile naționale integrate pentru protecția copiilor împotriva violenței, adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 18 noiembrie 2009, subliniază faptul că „fragilitatea și vulnerabilitatea copiilor, precum și dependența acestora de adulți pentru creșterea și dezvoltarea lor cer investiții mai mari din partea familiei, societății și statului în prevenirea violenței și protecția copiilor”.

29. La 17 noiembrie 2010, în cadrul celei de-a 1.098-a reuniuni a delegaților miniștrilor, Comitetul de Miniștri a adoptat Orientările privind justiția în interesul copilului [CM/Del/Dec(2010)1098/10.2]. A reiterat faptul că interesul superior al copilului trebuie să constituie considerentul primar în privința tuturor aspectelor care îl privesc sau îl afectează și că justiția trebuie să fie adaptată la și axată pe nevoile și drepturile copilului, inclusiv dreptul său la respectarea integrității fizice și a demnității. Orientările recunosc dreptul copiilor la consiliere juridică și la proceduri rapide.

B. Națiunile Unite

30. Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului, adoptată și deschisă spre semnare, ratificare și aderare prin Rezoluția Adunării Generale nr. 44/25 din 20 noiembrie 1989, recunoaște, de asemenea, dreptul copiilor de a fi protejați împotriva abuzurilor domestice și îndeamnă statele să instituie procedurile și mecanismele adecvate pentru a aborda acest aspect (art. 19):

Art. 19.

„1. Statele părți vor lua toate măsurile legislative, administrative, sociale și educaționale adecvate în vederea protejării copilului împotriva oricăror forme de violență, vătămare sau abuz, fizic sau mental, de neglijare sau de tratament neglijant, de rele tratamente sau de exploatare, inclusiv abuz sexual, în timpul cât se află în îngrijirea părinților sau a unuia dintre ei, a tutorelui ori tutorilor sau a oricărei persoane căreia i-a fost încredințat.

2. Aceste măsuri de protecție vor cuprinde, după caz, proceduri eficiente pentru stabilirea de programe sociale care să asigure sprijinul necesar copilului și celor cărora le-a fost încredințat, precum și alte forme de prevenire și de identificare, sesizare, declinare, anchetare, abordare și urmărire a cazurilor de rele tratamente aplicate copilului, descrise mai sus, și, dacă este necesar, a procedurilor de implicare judiciară.”

31. Partea relevantă din Observațiile generale nr. 8 (2006) privind dreptul copilului la protecție împotriva pedepselor corporale și a altor forme de pedepse aplicate crude sau degradante (art. 19, art. 28 alin. 2 și art. 37, printre altele), adoptate de Comitetul pentru Drepturile Copilului în cadrul celei de-a 42-a sesiuni, desfășurată în perioada 15 mai—2 iunie 2006, are următorul conținut:

„40. Principiul protecției egale a copiilor și a adulților împotriva agresiunii, inclusiv în cadrul familiei, nu înseamnă că toate cazurile de pedepse corporale, aplicate de părinți copiilor, care ies la lumină ar trebui să conducă la urmărirea penală a părinților. Principiul de *minimis* — conform căruia legea nu reglementează aspecte triviale — asigură faptul că actele

minore de agresiune, care au loc între adulți, ajung în instanță doar în circumstanțe cu totul excepționale; același lucru este valabil și în cazul actelor de agresiune săvârșite asupra copiilor. Statele trebuie să dezvolte mecanisme eficiente de sesizare și declinare. Deși toate sesizările privind acte de violență săvârșite împotriva copiilor ar trebui să fie investigate în mod corespunzător și ar trebui să fie garantată protecția acestora împotriva unor prejudicii semnificative, ar trebui ca scopul principal să fie împiedicarea părinților să recurgă la pedepse violente sau la pedepse crude ori degradante, prin intervenții de sprijinire și educare a acestora, iar nu cu scop punitiv.

41. Statutul de dependență al copiilor și intimitatea unică a relațiilor de familie impune adoptarea cu deosebită grijă a deciziilor de urmărire penală a părinților sau de a interveni oficial în familie în alt mod. În majoritatea cazurilor, este puțin probabil ca urmărirea penală a părinților să fie în interesul superior al copiilor. În opinia Comitetului, ar trebui să se recurgă la urmărirea penală și alte intervenții oficiale (de exemplu, îndepărtarea copilului sau a autorului faptei) numai atunci când acestea sunt considerate atât necesare pentru protejarea copilului de prejudicii semnificative, cât și în interesul superior al copilului afectat. Punctelor de vedere ale copiilor afectați ar trebui să li se acorde importanța cuvenită, în funcție de vârsta și maturitatea acestora.

42. Consilierea și formarea tuturor celor implicați în sistemele de protecție a copilului, inclusiv poliția, procurorii și instanțele judecătorești, ar trebui să evidențieze această abordare a aplicării legii. Orientările ar trebui, de asemenea, să evidențieze că articolul 9 din Convenție prevede că orice separare a copilului de părinții săi trebuie să fie considerată necesară în interesul superior al copilului și să facă obiectul unui control judecătoresc, în conformitate cu legislația și procedurile aplicabile, asigurându-se reprezentarea tuturor părților interesate, inclusiv a copilului. În cazul în care se apreciază că separarea este justificată, ar trebui să fie luate în considerare soluțiile alternative plasării copilului în afara familiei, inclusiv îndepărtarea autorului faptei, aplicarea suspendării pedepselor și așa mai departe.”

32. La 18 aprilie 2011, Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului a emis o observație generală privind dreptul copilului de a fi protejat împotriva oricărei forme de violență, care oferă o imagine de ansamblu a cazurilor de violență din viața copiilor și o analiză juridică exhaustivă a art. 19 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului [Observația generală nr. 13 (2011)]. Acesta a afirmat că nu poate fi tolerată nicio formă de violență împotriva copiilor, oricât ar fi de ușoară, inclusiv în sfera familială, și a reiterat obligația statelor de a preveni actele de violență și de a proteja copiii care sunt victime ale acestora. Comitetul a reiterat, de asemenea, că sunt interzise și pedepsele fizice, astfel cum sunt definite în observația generală nr. 8. Părțile sale relevante au următorul conținut:

„17. Nicio excepție. Comitetul a susținut în mod consecvent poziția conform căreia nu este acceptabilă nicio formă de violență împotriva copiilor, oricât de ușoară ar fi. «Nicio formă de violență fizică sau psihică» nu lasă loc pentru vreun grad de violență legalizată împotriva copiilor. Frecvența, gravitatea vătămării, precum și intenția de a vătăma nu sunt condiții pentru definirea violenței. Statele părți pot face referire la acești factori în strategiile de intervenție, pentru a permite răspunsuri proporționale, în interesul superior al copilului, însă definițiile nu trebuie în niciun caz să erodeze dreptul absolut al copilului la demnitate umană și integritate fizică și psihică, descriind anumite forme de violență ca fiind acceptabile din punct de vedere legal și/sau social.

[...]

24. Pedepsele corporale. În observația generală nr. 8 (punctul 11), Comitetul a definit pedeapsa «corporală» sau «fizică» drept orice pedeapsă prin care este folosită forța fizică

și care este menită să cauzeze un anumit grad de durere sau disconfort, oricât de mic(ă). Majoritatea implică lovirea copiilor (palmuirea, palmele la fund, plesnirea), cu mâna sau un obiect — un bici, un băț, o curea, un pantof, o lingură de lemn etc. Dar acestea pot implica și lovirea cu picioarele, zgâlțâirea sau împingerea copiilor, zgârierea, ciupirea, mușcarea, trasul de păr sau lovirea peste urechi, lovirea cu un băț, forțarea copiilor să stea în poziții incomode, arderea, opărirea sau ingestia forțată. În opinia Comitetului, pedeapsa fizică este invariabil degradantă. Alte forme specifice de pedepse fizice sunt enumerate în raportul întocmit de expertul independent pentru studiul Organizației Națiunilor Unite privind violența împotriva copiilor (A/61/299, punctele 56, 60 și 62).

...
41. Statele părți care nu au adoptat încă astfel de măsuri trebuie:

[...]
(d) să revizuiască și să modifice legislația națională în conformitate cu articolul 19 și cu punerea sa în aplicare în cadrul global al Convenției, prin instituirea unei politici cuprinzătoare privind drepturile copilului și prin asigurarea interzicerii absolute a tuturor formelor de violență împotriva copiilor, în toate mediile, și a aplicării unor sancțiuni adecvate și eficiente împotriva făptuitorilor;

[...]
61. Articolul 3 (interesul superior al copilului). Comitetul subliniază că interpretarea noțiunii de interes superior al copilului trebuie să fie în concordanță cu întreaga Convenție, inclusiv cu obligația protejării copiilor împotriva tuturor formelor de violență. Aceasta nu poate fi utilizată pentru a justifica anumite practici, inclusiv pedepsele corporale și alte forme de pedepse crude sau degradante, care contravin demnității umane a copilului și dreptului acestuia la integritate fizică. Judecata unui adult cu privire la interesul superior al copilului nu poate prevala asupra obligației de a respecta toate drepturile copilului prevăzute de Convenție. În special, Comitetul susține că interesul superior al copilului este servit cel mai bine prin:

(a) prevenirea tuturor formelor de violență și promovarea metodelor pozitive de creștere a copiilor, subliniind necesitatea de a se pune accent pe prevenția primară în cadrele naționale de coordonare;

(b) investiții adecvate în resurse umane, financiare și tehnice dedicate punerii în aplicare a unui sistem integrat de protecție și sprijinire a copilului, bazat pe drepturile copilului.”

33. Reprezentantul special al secretarului general al ONU pentru violența împotriva copiilor participă activ la programe și activități care au ca scop abordarea problemei violenței domestice împotriva copiilor, printre care cele mai recente sunt: susținerea Declarației de la Panama privind încetarea violenței împotriva copiilor, adoptată de peste cinci sute de lideri religioși din 70 de țări, în cadrul celui de-al 5-lea Forum al Global Network of Religions for Children (Rețeaua Mondială a Religiiilor pentru Copii), în mai 2017; participarea în 2015 la realizarea studiului și raportului „Numărând bănuții”, în care a fost analizată alocarea de asistență oficială pentru dezvoltare (AOD) cu scopul de a pune capăt violenței împotriva copiilor; sondajul mondial efectuat cu scopul de a cartografia și evalua progresele înregistrate în ceea ce privește punerea în aplicare a recomandărilor din Studiul ONU din 2006, referitoare la stoparea actelor de violență împotriva copiilor, și de a stabili prioritățile viitoare.

34. UNICEF a lansat, în decembrie 2013, inițiativa #ENDviolence, care se bazează pe consensul public tot mai larg, potrivit căruia violența împotriva copiilor nu mai poate fi tolerată și că aceasta poate fi oprită numai prin eforturi colective din partea cetățenilor obișnuiți, a factorilor de decizie politică, a guvernelor și a actorilor internaționali. În acest context, în septembrie 2014, UNICEF a lansat raportul „Ascunși în văzul

lumii”, care conține date statistice privind violența împotriva copiilor și care are ca scop să ilustreze gradul abuzurilor fizice, sexuale și emoționale la care sunt expuși copiii din întreaga lume. Conform UNICEF, datele statistice colectate pe parcursul unei perioade de peste două decenii au furnizat dovezi ale faptului că țările au nevoie să dezvolte politici, legi și programe eficiente de abordare a problemei violenței. În cadrul acestei campanii este relevant și raportul UNICEF intitulat „Încetarea violenței împotriva copiilor: șase strategii de acțiune”, publicat tot în septembrie 2014, în care UNICEF a propus instrumente de bază care să permită societății, în ansamblul său, de la familii până la guverne, să prevină și să reducă violența împotriva copiilor. Strategiile dezvoltate includ sprijinirea părinților și dezvoltarea competențelor necesare copiilor în viață, schimbarea atitudinilor, consolidarea sistemelor și serviciilor judiciare, penale și sociale, precum și generarea de dovezi și sporirea gradului de conștientizare cu privire la actele de violență și la costurile umane și socioeconomice ale acestora, pentru a schimba atitudini și norme.

C. Uniunea Europeană

35. Directiva Uniunii Europene privind victimele criminalității (2012/29/UE) reiterează faptul că interesul superior al copilului trebuie să fie o chestiune de importanță primordială și îndeamnă statele să pună în aplicare o abordare orientată spre copii, luând în considerare în mod corespunzător vârsta, nivelul de maturitate, opiniile, nevoile și preocupările acestora. Aceasta reglementează dreptul la despăgubiri după cum urmează:

ARTICOLUL 4

Dreptul de a primi informații încă de la primul contact cu o autoritate competentă

„(1) Statele membre se vor asigura că victimele primesc următoarele informații, de îndată, încă de la primul contact cu o autoritate competentă, pentru a permite acestora să își exercite drepturile prevăzute de prezenta directivă:

[...]

(e) modul și condițiile în care pot primi despăgubiri;

[...]

ARTICOLUL 16

Dreptul la o decizie în cadrul procedurilor penale privind despăgubirile din partea autorului infracțiunii

„(1) Statele membre se vor asigura că, în cursul procedurilor penale, victimele au dreptul de a obține o decizie privind despăgubirile din partea autorului infracțiunii, într-un termen rezonabil, cu excepția cazului în care în dreptul intern se prevede că o astfel de decizie se adoptă în cadrul altor proceduri judiciare.

(2) Statele membre vor promova măsurile necesare pentru a-i încuraja pe autorii infracțiunilor să despăgubească în mod corespunzător victimele.”

ÎN DREPT

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 3 din Convenție

36. Reclamantul s-a plâns că autoritățile (poliția, parchetul și instanțele) nu și-au îndeplinit obligația de a investiga prompt și efectiv acuzațiile de rele tratamente la care a fost supus, în ciuda probelor furnizate acestora. El a invocat art. 3 din Convenție, care prevede:

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

A. Cu privire la admisibilitate

37. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat, în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție. Constată, de asemenea, că nu este inadmisibil din alte motive. Prin urmare, va fi declarat admisibil.

B. Cu privire la fond

1. Argumentele părților

38. Reclamantul a susținut că procesul a fost excesiv de lung și că autoritățile au amânat ancheta și nu au luat în considerare faptul că acesta era o persoană vulnerabilă, un minor supus unor abuzuri în familie.

39. Guvernul a susținut că, în lumina obiectului grav și sensibil al cauzei, în speță acuzațiile de rele tratamente aplicate reclamantului de către tatăl său, D.D., eficacitatea anchetei a necesitat o analiză aprofundată a probelor, pentru a evita o eroare judiciară, în special având în vedere că părțile au prezentat expuneri divergente și subiective ale situației, ceea ce a făcut mai dificilă stabilirea faptelor. În opinia sa, nu au existat perioade de inactivitate imputabile autorităților, în condițiile în care reprezentanta reclamantului a contribuit la durata generală a procesului, prin utilizarea tuturor căilor de atac pe care le-a avut la dispoziție.

2. Motivarea Curții

a) Principii generale

40. Principiile relevante privind obligația pozitivă a statului inherentă art. 3 din Convenție, de a cerceta cazurile de rele tratamente, iar în special pe cele care privesc acte de violență în familie săvârșite de persoane fizice, sunt expuse în hotărârea în Cauza *M.C. și A.C. împotriva României* (nr. 12.060/12, 12 aprilie 2016), ale cărei puncte 107—112 au următorul conținut:

„107. Curtea reamintește de la bun început că relele tratamente trebuie să atingă un prag minim de severitate pentru a intra sub incidența art. 3. Evaluarea acestui minim este relativă: ea depinde de toate circumstanțele cauzei, cum ar fi natura și contextul tratamentului, durata sa, efectele sale fizice și psihice și, în unele cazuri, sexul, vârsta și starea de sănătate a victimei [de exemplu, *Bouyid împotriva Belgiei* (MC), nr. 23.380/09, pct. 86, CEDO 2015; *M. și M. împotriva Croației*, nr. 10.161/13, pct. 131, 3 septembrie 2015; *A. împotriva Regatului Unit*, 23 septembrie 1998, pct. 20, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VI; *Costello-Roberts împotriva Regatului Unit*, 25 martie 1993, pct. 30, seria A nr. 247-C].

108. Tratamentul a fost considerat de Curte ca fiind «degradant» — și, prin urmare, ca intrând în domeniul de aplicare al interdicției prevăzute la art. 3 din Convenție — în cazul în care produce victimelor sentimente de frică, angoasă și inferioritate [de exemplu, *Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 167, seria A, nr. 25, și *Stanev împotriva Bulgariei* (MC), nr. 36.760/06, pct. 203, CEDO 2012], în cazul în care umilește sau înjosește un individ [umilință în propriii ochi ai victimei, a se vedea *Raninen împotriva Finlandei*, 16 decembrie 1997, pct. 32, *Culegere* 1997-VIII, și/sau în ochii altor oameni, a se vedea *Gutsanovi împotriva Bulgariei*, nr. 34.529/10, pct. 136, CEDO 2013 (extrase)], indiferent dacă acesta a fost sau nu scopul [a se vedea *Labita împotriva Italiei* (MC), nr. 26.772/95, pct. 120, CEDO 2000-IV], în cazul în care distruge rezistența fizică sau morală a persoanei sau o face să acționeze împotriva voinței sau conștiinței sale [a se vedea *Jalloh împotriva Germaniei* (MC), nr. 54.810/00, pct. 68, CEDO 2006-IX] sau în cazul în care demonstrează lipsă de respect față de sau diminuează demnitatea umană [a se vedea *Svinarenko și Slyadnev împotriva Rusiei* (MC), nr. 32.541/08 și 43.441/08, pct. 118 și 138, 17 iulie 2014].

109. Obligația înaltelor părți contractante, în temeiul art. 1 din Convenție, de a asigura tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Convenție, coroborată cu art. 3, impune statelor să ia măsuri destinate să asigure că persoanele aflate sub jurisdicția lor nu sunt supuse relexor tratamentelor, inclusiv relexor tratamente administrate de persoane fizice [a se vedea *M.C. împotriva Bulgariei*, nr. 39.272/98, pct. 149, CEDO 2003-XII, confirmată mai recent în *O'Keeffe împotriva Irlandei* (MC), nr. 35.810/09, pct. 144, CEDO 2014 (extrase)].

110. Mai mult, absența unei răspunderi directe a statului pentru acte de violență atât de grave încât să angajeze art. 3 din Convenție nu scutește statul de obligațiile care îi revin în temeiul acestei prevederi. În astfel de cazuri, art. 3 impune ca autoritățile să efectueze o urmărire penală oficială efectivă a pretinselor rele tratamente, chiar dacă aceste tratamente au fost aplicate de persoane fizice (a se vedea *M.C.*, citată anterior, pct. 151, *C.A.S. și C.S. împotriva României*, nr. 26.692/05, pct. 69, 20 martie 2012; și *Denis Vasiliev împotriva Rusiei*, nr. 32.704/04, pct. 98—99, 17 decembrie 2009).

111. Chiar dacă domeniul obligațiilor pozitive ale statului ar putea diferi între cazurile în care tratamentul contrar art. 3 a fost aplicat prin implicarea agenților statului și cazurile în care violența este aplicată de persoane fizice, cerințele unei urmăriri penale oficiale sunt similare. Pentru ca ancheta să fie considerată «efectivă» trebuie, în principiu, să fie de natură să conducă la stabilirea faptelor cauzei și la identificarea și pedepsirea persoanelor răspunzătoare. Aceasta nu reprezintă o obligație în ceea ce privește rezultatele care trebuie obținute, ci în ceea ce privește mijloacele care urmează să fie folosite. Autoritățile ar fi trebuit să ia măsurile rezonabile disponibile pentru a asigura strângerea probelor cu privire la incident, inclusiv, printre altele, depozitiile martorilor oculari, probele medico-legale și altele. Orice nereguli ale anchetei care afectează posibilitatea de a stabili cauza vătămării sau identitatea persoanelor răspunzătoare riscă să contravină acestei norme, iar cerința privind promptitudinea și termenul rezonabil este implicită în acest context. În cazurile prevăzute la art. 2 și art. 3 din Convenție, în care eficacitatea urmăririi penale oficiale a fost în discuție, Curtea a luat adesea în considerare dacă autoritățile au reacționat prompt la plângerile de la momentul respectiv. S-a acordat atenție momentului începerii cercetărilor, întârzierilor în luarea declarațiilor și duratei necesare anchetei inițiale (a se vedea *Bouyid*, citată anterior, pct. 119—123, *Mocanu și alții*, citată anterior, pct. 322, *Identoba și alții*, citată anterior, pct. 66; *Begheluri și alții*, citată anterior, pct. 99, *Denis Vasiliev*, citată anterior, pct. 100, cu referințe ulterioare și *Stoica împotriva României*, nr. 42.722/02, pct. 67, 4 martie 2008). Un răspuns prompt din partea autorităților, constând în anchetarea acuzațiilor de rele tratamente, poate fi considerat în general ca fiind esențial pentru a menține încrederea publicului în respectarea statului de drept și pentru a preveni orice aparentă complicitate la acte contrare legii sau orice aparentă toleranță față de acestea. Tolerarea de către autorități a unor astfel de acte nu poate decât să submineze încrederea publicului în principiul legalității și în menținerea de către stat a preeminenței dreptului (a se vedea *Membrii Congregației din Gldani a Martorilor lui Iehova și alții împotriva Georgiei*, nr. 71.156/01, pct. 97, 3 mai 2007).

112. În plus, în cazul în care ancheta oficială a condus la instituirea unor proceduri în fața instanțelor naționale, procedura în ansamblu, inclusiv faza de judecată, trebuie să îndeplinească cerințele art. 3 din Convenție. În această privință, Curtea a hotărât deja că mecanismele de protecție disponibile în temeiul dreptului intern ar trebui să funcționeze în practică într-un mod care să permită examinarea fondului unei anumite cauze într-un termen rezonabil de timp (a se vedea, de exemplu, *W. împotriva Sloveniei*, nr. 24.125/06, pct. 65, 23 ianuarie 2014).”

41. În ceea ce privește copiii și alte persoane vulnerabile, Curtea a hotărât următoarele, în Cauza *M. și M. împotriva Croației* [nr. 10.161/13, pct. 136, CEDO 2015 (extrase); a se vedea și, *mutatis mutandis*, *C.A.S. și C.S. împotriva României*, nr. 26.692/05, pct. 68—70 și 82, 20 martie 2012, și *Z și alții împotriva Regatului Unit*, (MC), nr. 29.392/95, pct. 73, CEDO 2001-V].

„136. Curtea reiterează în continuare că art. 1 din Convenție, coroborat cu art. 3, impune statelor obligațiile pozitive de a se asigura că persoanele aflate sub jurisdicția lor sunt protejate

împotriva oricăror forme de rele tratamente interzise în temeiul art. 3, inclusiv în cazul în care un astfel de tratament este administrat de către persoane fizice. În special copiii și alte persoane vulnerabile au dreptul la protecție din partea statului, sub forma descurajării eficiente a unor astfel de încălcări grave ale integrității persoanei (a se vedea, de exemplu, *A. împotriva Regatului Unit*, citată anterior, pct. 22, și *Opuz împotriva Turciei*, nr. 33.401/02, pct. 159, CEDO 2009, precum și recomandarea Consiliului Europei referitoare la strategiile naționale integrate pentru protecția copiilor împotriva violenței, citată la punctul 103 de mai sus). Curtea a recunoscut, de asemenea, vulnerabilitatea deosebită a victimelor violenței în familie și necesitatea implicării active a statului în protecția acestora (a se vedea *Bevacqua și S. împotriva Bulgariei*, nr. 71.127/01, pct. 65, 12 iunie 2008, și *Opuz*, citată anterior, pct. 132). Aceste obligații pozitive, care adesea se suprapun, constau în: a) obligația de a preveni relele tratamente despre care autoritățile aveau cunoștință sau ar fi trebuit să aibă cunoștință (a se vedea, de exemplu, *Đorđević împotriva Croației*, nr. 41.526/10, pct. 138—139, CEDO 2012) și b) obligația (procedurală) de a efectua o anchetă oficială eficientă în cazul în care o persoană formulează o plângere întemeiată de rele tratamente (a se vedea, de exemplu, *Dimitar Shopov împotriva Bulgariei*, nr. 17.253/07, pct. 47, 16 aprilie 2013).”

b) **Aplicarea acestor principii în prezenta cauză**

42. Revenind la faptele din prezenta cauză, Curtea constată că autoritățile au luat cunoștință de situația reclamantului la 27 februarie 2004, atunci când mama reclamantului (C.I.) a apelat linia telefonică de urgență a direcției generale de asistență socială și protecția copilului pentru a sesiza abuzurile (a se vedea *supra*, pct. 5). Cu toate acestea, nu există nimic care să indice că s-ar fi luat măsuri concrete pentru a verifica informațiile sau pentru a le transmite poliției în vederea cercetării lor ori pentru a proteja în vreun fel victimele de pretensele abuzuri, în ciuda obligației legale în acest sens (a se vedea *supra*, pct. 22). În plus, autoritățile nu au luat nicio măsură în ceea ce privește primele patru plângeri penale formulate de C.I. împotriva lui D.D., în perioada martie—iunie 2004 (a se vedea *supra*, pct. 6).

43. În ceea ce privește procesul penal, Curtea subliniază că acesta a început la 1 iulie 2004 (a se vedea *supra*, pct. 6) și s-a încheiat la 1 noiembrie 2012 (a se vedea *supra*, pct. 20). Astfel, acesta a durat opt ani și patru luni, pentru trei grade de jurisdicție. În plus, urmărirea penală a durat până la 27 decembrie 2007, adică aproape trei ani și șase luni, perioadă în care aparent nu s-au luat prea multe măsuri, în afară de audierea a șase martori și evaluarea unor rapoarte (a se vedea *supra*, pct. 6—8). Guvernul nu a fost în măsură să precizeze vreun act de cercetare care să fi fost efectuat, în afara celor menționate anterior, și nici eventuale dificultăți speciale întâmpinate de poliție și de procuror în cursul urmăririi penale (a se vedea *supra*, pct. 39). Cu atât mai mult, chiar instanțele naționale au recunoscut că au existat perioade semnificative de inactivitate cauzate de organele de urmărire penală și de Institutul Național de Medicină Legală (a se vedea *supra*, pct. 15). În aceste condiții, este dificil de justificat durata semnificativă a acestei etape a procesului penal. Suplimentar, procedura în fața instanțelor a fost dominată de casări repetate ale hotărârilor, cauzate de omisiuni ale instanțelor inferioare (a se vedea *supra*, pct. 9 *in fine* și 12). Reclamantului nu i se poate imputa amânarea excesivă a procedurilor și nu se poate considera că acesta a abuzat de drepturile sale procesuale.

44. Curtea consideră că, în sine, durata urmăririi penale și a procesului în fața instanțelor a fost excesivă, în conformitate cu standardele Curții prevăzute de art. 6. Cu toate acestea, scopul analizei sale în temeiul art. 3 este diferit. Astfel cum s-a subliniat în jurisprudența sa, chiar dacă din perspectiva art. 2 cerința

promptitudinii nu ar trebui să fie analizată în mod izolat și independent de alți parametri, a căror coroborare este cea care conferă unei anchete caracter eficient (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Sarbyanova Pashaliyska și Pashaliyska împotriva Bulgariei*, nr. 3.524/14, pct. 41, 12 ianuarie 2017).

45. Suplimentar, Curtea observă că, la finalul procesului din prezenta cauză, se poate considera că autoritățile au îndeplinit obiectivul esențial urmărit în cadrul anchetei, în măsura în care D.D., persoana responsabilă de abuzuri, a fost condamnat la o pedeapsă cu închisoarea (a se vedea *supra*, pct. 18).

46. Cu toate acestea, Curtea consideră că o serie de deficiențe au fost evidente în cadrul procesului și au subminat eficiența de ansamblu a anchetei.

47. În primul rând, Curtea reține că, deși instanțele naționale au luat în calcul durata excesivă a procesului, acordându-i lui D.D. o reparație, prin reducerea pedepsei sale cu închisoarea (a se vedea *supra*, pct. 18), acestea nu i-au acordat însuși reclamantului nicio reparație comparabilă. Cu toate acestea, și acesta a suferit consecințele duratei excesive a procesului la care era parte și a fost victima abuzurilor în familie care au făcut obiectul anchetei.

48. Mai mult, Curtea subliniază că reclamantul nu a primit nicio despăgubire pentru abuzurile suferite (a se face comparația și deosebirea față de *Sarbyanova Pashaliyska și Pashaliyska*, citată anterior, pct. 42).

49. Curtea remarcă, de asemenea, că judecătoria l-a achitat pe D.D. în primă instanță, considerând că nu constituie infracțiune „comportamentul nepotrivit, ocazional al acestuia față de reclamant” (a se vedea *supra*, pct. 9). În același spirit, tribunalul ulterior se pare că a considerat că actele de violență „izolate, întâmplătoare” pot fi tolerate în sfera familiei (a se vedea *supra*, pct. 13). Curtea nu înțelege cum se încadrează această afirmație în dispozițiile relevante ale dreptului intern, care interzic în termeni absoluți pedepsele corporale aplicate în familie (a se vedea *supra*, pct. 21). Mai mult, Curtea constată că însuși Consiliul Europei recunoaște că interesul superior al copiilor, care include, fără îndoială, respectarea drepturilor și demnității acestora, reprezintă piatra de temelie a protecției acordate copiilor împotriva pedepselor corporale (a se vedea *supra*, pct. 25—29).

50. De asemenea, trebuie remarcat faptul că demnitatea constituie preocuparea esențială a Convenției Organizației Națiunilor Unite din 1989 cu privire la drepturile copilului (a se vedea *supra*, pct. 30). Această valoare este în concordanță atât cu evoluția legislației internaționale privind drepturile omului, cât și cu dezvoltarea perspectivei psihologice din jurisprudență. Respectarea demnității copiilor este consonantă cu asigurarea elementelor importante pentru creșterea acestora ca membri cu drepturi depline ai comunității. Asigurarea unei demnități de bază copiilor înseamnă că nu poate exista niciun compromis în ceea ce privește condamnarea violenței împotriva lor, indiferent dacă aceasta este acceptată ca „tradiție” sau deghizată ca „disciplinare”. Unicitatea copiilor — potențialul și vulnerabilitatea lor, dependența lor de adulți — face imperativ ca aceștia să beneficieze de mai multă, nu de mai puțină, protecție împotriva violenței, aceasta din urmă fiind în mod invariabil degradantă [a se vedea Observația generală nr. 13 (2011), citată la pct. 32 de mai sus].

51. Astfel, este clar că respectarea demnității copilului nu poate fi asigurată dacă instanțele naționale ar accepta orice formă de justificare a actelor de rele tratamente, inclusiv a pedepselor corporale, interzise în temeiul art. 3. În acest context, Curtea consideră că statele membre ar trebui să depună eforturi pentru a proteja în mod expres și exhaustiv demnitatea copiilor, care, la rândul său, cere în practică un cadru juridic adecvat care să asigure protejarea copiilor împotriva violenței în familie, care intră sub incidența art. 3 și care să includă: a) o descurajare

eficientă a unor astfel de încălcări grave ale integrității personale; b) măsuri rezonabile pentru a preveni relele tratamente de care autoritățile au avut sau ar fi trebuit să aibă cunoștință; și c) anchete oficiale eficiente în cazurile în care o persoană formulează o plângere întemeiată de rele tratamente [a se vedea *M. și M. împotriva Croației*, citată anterior, pct. 136, și *Söderman împotriva Suediei* (MC), nr. 5.786/08, pct. 80 și 81, CEDO 2013].

52. Pentru aceste motive, ținând seama de ceea ce era în joc pentru reclamant în cadrul procesului, de durata și de ritmul procesului, de diferența de tratament între reclamant și autorul infracțiunii în raport cu această durată, precum și de modul în care instanțele naționale au abordat problema abuzului în familie, Curtea concluzionează că ancheta privind acuzațiile de rele tratamente a fost ineficace, deoarece a durat prea mult și a fost viciată de o serie de deficiențe grave. Rezultă că autoritățile interne nu și-au îndeplinit obligațiile procedurale care le reveneau în temeiul art. 3 din Convenție (a se vedea, *mutatis mutandis*, *W. împotriva Sloveniei*, nr. 24.125/06, pct. 66—70, 23 ianuarie 2014; *P.M. împotriva Bulgariei*, nr. 49.669/07, pct. 65—66, 24 ianuarie 2012; și *M.C. și A.C.*, citată anterior, pct. 120—125).

53. În consecință, a existat o încălcare a art. 3 din Convenție, sub aspect procedural.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 § 1 din Convenție

54. Reclamantul s-a plâns, de asemenea, cu privire la durata procesului penal împotriva lui D.D., precum și cu privire la faptul că instanțele nu i-au acordat despăgubiri. El a invocat art. 6 din Convenție, care prevede că:

„Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil [...] de către o instanță [...] care va hotărî [...] asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil [...]”

55. Curtea subliniază că acest capăt de cerere are două componente. În primul rând, reclamantul s-a plâns de pretinsul caracter inechitabil al procesului și, implicit, de lipsa accesului la o instanță. În al doilea rând, reclamantul s-a plâns de durata procesului penal împotriva tatălui său. Curtea va examina separat aceste aspecte.

A. Cu privire la echitatea procesului

1. Cu privire la admisibilitate

56. Guvernul a susținut că reclamantul nu a epuizat căile de recurs interne. Pe de o parte, acesta nu a solicitat despăgubiri în cursul procesului penal, rămânând pasiv, în esență, în acest sens. Pe de altă parte, acesta nu a introdus o acțiune civilă separată în fața instanțelor naționale, pe baza dispozițiilor relevante din Codul civil, aplicabile la momentul respectiv.

57. Reclamantul a contestat acest argument și a subliniat că autoritățile statului, în special direcția generală de asistență socială și protecția copilului, procurorul și judecătorii aveau obligația legală de a-i proteja interesele, având în vedere că era o victimă minoră a unor abuzuri în familie la momentul procesului penal relevant.

58. Curtea constată că excepția ridicată este strâns legată de fondul capătului de cerere. Prin urmare, unește această excepție preliminară cu fondul. În continuare, constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat, în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție. Constată, de asemenea, că nu prezintă nicio altă cauză de inadmisibilitate. Prin urmare, trebuie să fie declarat admisibil.

2. Cu privire la fond

a) Argumentele părților

59. Reclamantul a reiterat faptul că instanța națională avea obligația de a acorda despăgubiri din oficiu, deoarece era minor la momentul respectiv. De asemenea, a subliniat că atât el, cât și procurorul au criticat în recursurile lor neacordarea de despăgubiri de către tribunal.

60. Guvernul a subliniat pasivitatea reclamantului pe tot parcursul procesului în primă instanță în ceea ce privește dreptul de a primi despăgubiri și a considerat că instanțele au furnizat motivări rezonabile pentru neacordarea unor despăgubiri. Acesta a susținut că, în măsura în care „poziția constantă a reprezentantei reclamantului a fost că «nu solicită acordarea de despăgubiri cu titlu de prejudiciu moral» de la inculpat” și făcând abstracție de pretinsa neaplicare a art. 17 din C. proc. pen, nu ar fi fost rezonabil să se acorde despăgubiri împotriva voinței reclamantului.

b) Motivarea Curții

(i) Principii generale

61. Curtea face referire la principiile generale exprimate în jurisprudența sa, în special în hotărârea în Cauza *Bochan împotriva Ucrainei* (nr. 2) [(MC), nr. 22.251/08, CEDO 2015], în care a explicat în ce condiții aprecierea faptelor unei anumite cauze de către o instanță națională poate fi considerată „arbitrară”. Punctul 62 din această hotărâre are următorul conținut:

„62. Astfel, în Cauza *Dulaurans*, Curtea a constatat o încălcare a dreptului la un proces echitabil, întrucât singurul motiv pentru care Curtea de Casație franceză a ajuns la pronunțarea deciziei atacate, de a respinge ca inadmisibil recursul formulat de reclamant, a fost rezultatul unei «*erreur manifeste d'appréciation*» (eroare evidentă de apreciere) (a se vedea *Dulaurans*, citată anterior). Raționamentul de la baza noțiunii de *erreur manifeste d'appréciation* (un concept din dreptul administrativ francez), astfel cum este utilizată în contextul art. 6 § 1 din Convenție, este fără îndoială că, în cazul în care eroarea de drept sau de fapt săvârșită de instanța națională este atât de evidentă încât se poate caracteriza ca fiind o «eroare manifestă» — cu alte cuvinte, este o eroare pe care nicio instanță rezonabilă nu ar fi putut să o facă vreodată —, aceasta ar putea fi de natură să aducă atingere caracterului echitabil al procesului. În *Khamidov*, caracterul nerezonabil al concluziei instanțelor naționale cu privire la fapte era «atât de frapant și palpabil de la prima vedere», încât Curtea a hotărât că procesul în legătură cu plângerea trebui să fie privit ca «vădit arbitrar» (a se vedea *Khamidov*, citată anterior, pct. 174). În *Anđelković*, Curtea a constatat că arbitrarul deciziei instanței naționale, care, în esență, nu a avut niciun temei juridic în dreptul intern și nu includea nicio legătură a faptelor stabilite cu legislația aplicabilă și rezultatul procesului, a constituit o «denegare de justiție» (a se vedea *Anđelković*, citată anterior, pct. 27).”

(ii) Aplicarea la cauza de față

62. Curtea constată de la început că prezenta cauză are ca obiect un litigiu (*contestation* în textul în limba franceză) privind un „drept” despre care se poate considera, cel puțin din motive care ar putea fi întemeiate, că este recunoscut în dreptul intern (a se vedea *Bochan*, pct. 42; a se vedea, de asemenea, *mutatis mutandis*, *Anđelković împotriva Serbiei*, nr. 1.401/08, pct. 25, 9 aprilie 2013). Legislația națională prevedea dreptul de a primi despăgubiri (a se vedea *supra*, pct. 23), iar plângerea formulată de reclamant în fața curții de apel constituia un litigiu real și serios (a se vedea *supra*, pct. 17). Procesul a fost în mod direct decisiv pentru dreptul în cauză și decizia pronunțată de curtea de apel a reprezentat soluția definitivă pe acest subiect (a se vedea, *supra*, pct. 19 și, respectiv, 20).

63. În plus, Curtea observă că, în conformitate cu dreptul aplicabil, instanțele aveau obligația să se pronunțe cu privire la problema acordării unor despăgubiri chiar și fără o cerere formalizată în acest sens din partea reclamantului, care era minor și, prin urmare, o persoană lipsită de capacitate de exercițiu la momentul respectiv. Mai mult, atât instanțele, cât și procurorul aveau obligația să ceară victimei în mod activ informații cu privire la întinderea daunelor suferite (a se vedea

supra, pct. 24). Legea asigura astfel o protecție sporită persoanelor vulnerabile, precum reclamantul, plasând în sarcina autorităților responsabilitatea extinsă de a juca un rol activ în această privință (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Lamarche împotriva României*, nr. 21.472/03, pct. 34, 16 septembrie 2008). Din acest motiv și în lumina obiectului anchetei, procesul a depășit stadiul de un simplu litigiu între persoane fizice și a angajat răspunderea statului din perspectiva art. 6 § 1 din Convenție.

64. În acest sens, Curtea consideră că prezenta cauză trebuie să fie examinată din perspectiva obligației instanțelor de a asigura drepturile reclamantului în circumstanțele concrete și excepționale ale cauzei. Măsura în care reclamantul a solicitat sau nu în mod expres acordarea de despăgubiri este irelevantă, deoarece instanțele aveau obligația de a examina din oficiu subiectul daunelor.

65. În special, în pofida prevederilor exprese ale art. 17 din C. proc. pen. (a se vedea *supra*, pct. 24), numai prima instanță națională care l-a condamnat pe D.D. a examinat problema despăgubirilor (a se vedea *supra*, pct. 11). În decizia sa din 26 aprilie 2012, pronunțată în ultimul ciclu procesual, tribunalul nu a acordat despăgubiri reclamantului și nu și-a motivat nicicum această soluție (a se vedea *supra*, pct. 13 și 16).

66. În schimb, curtea de apel nu a examinat fondul criticii adresate de reclamant în ceea ce privește omisiunea instanței inferioare de a acorda despăgubiri (a se vedea *supra*, pct. 19). Aceasta s-a limitat la a observa că nici reclamantul, nici procurorul nu au cerut despăgubiri instanței inferioare, împiedicând astfel instanța să examineze acest aspect. Procedând astfel, curtea de apel s-a abținut de la examinarea întinderii rolului pe care l-au jucat instanțele naționale sau procurorul în a securiza interesul superior al reclamantului, în special din perspectiva prevederilor art. 17 din C. proc. pen.

67. Mai mult, motivarea curții de apel nu a avut niciun temei juridic (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Andelković*, citată anterior, pct. 27, cu trimiterile suplimentare). În lumina redactării neechivoce a obligației consacrate la art. 17 din C. proc. pen., curtea de apel ar fi trebuit să examineze pe fond dreptul la daune, pentru a decide dacă reclamantul avea sau nu dreptul să primească despăgubiri.

68. În concluzie, Curtea consideră că omisiunea instanțelor naționale de a aplica art. 17 din C. proc. pen. în favoarea reclamantului și, astfel, de a examina dacă ar fi fost necesar să i se acorde despăgubiri a constituit o denegare de justiție [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Andelković*, citată anterior, pct. 27, și *Bochan (nr. 2)*, citată anterior, pct. 64].

69. A fost încălcat, în consecință, art. 6 § 1 din Convenție. Prin urmare, Curtea respinge excepția ridicată de Guvern în ceea ce privește pretinsa neepuizarea a căilor de recurs interne.

B. Cu privire la durata procedurii

70. Având în vedere constatarea încălcării art. 3 sub aspect procedural, în special din cauza duratei procesului penal (a se vedea *supra*, pct. 52), Curtea consideră că nu este necesar să se pronunțe separat cu privire la admisibilitatea și fondul plângerii privind pretinsa încălcare a cerinței „termenului rezonabil”, consacrată la art. 6 § 1 din Convenție [a se vedea, printre alte hotărâri, *Dimitrov și alții împotriva Bulgariei*, nr. 77.938/11, pct. 171, 1 iulie 2014, și, *mutatis mutandis*, *Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României (MC)*, nr. 47.848/08, pct. 156, CEDO 2014].

III. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

71. Art. 41 din Convenție prevede:

„În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

72. Reclamantul a pretins 25.000 euro (EUR) cu titlu de daune morale.

73. Guvernul a contestat suma solicitată.

74. Având în vedere toate circumstanțele prezentei cauze, Curtea admite că reclamantul trebuie să fi suferit un prejudiciu moral care nu poate fi compensat prin simpla constatare a unei încălcări. Pronunțându-se în echitate, Curtea acordă reclamantului suma de 10.000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit.

B. Cheltuieli de judecată

75. Reclamantul a pretins 1.326,69 EUR pentru cheltuielile de judecată în fața instanțelor naționale. De asemenea, a pretins suma de 3.497,50 EUR pentru cheltuielile de judecată în fața Curții, onorariile avocatului și cheltuielile de secretariat; reclamantul a cerut ca sumele în cauză să fie plătite direct avocatului său (3.197,50 EUR) și Asociației pentru Apărarea Drepturilor Omului din România — Comitetul Helsinki („APADOR-CH”) (300 EUR).

76. Guvernul a contestat sumele solicitate.

77. În conformitate cu jurisprudența sa constantă (a se vedea, în special, *Șerban Marinescu împotriva României*, nr. 68.842/13, pct. 78—80, 15 decembrie 2015, și *Drăgan împotriva României*, nr. 65.158/09, pct. 99—102, 2 februarie 2016), Curtea respinge cererea formulată de APADOR-CH, având în vedere că această asociație nu a reprezentat reclamantul în prezenta procedură. Având în vedere documentele aflate în posesia sa, Curtea consideră echitabil să acorde suma solicitată pentru cheltuielile de judecată efectuate în fața instanțelor naționale, și anume 1.326,69 EUR. De asemenea, aceasta consideră că este rezonabil să acorde suma solicitată pentru reprezentarea reclamantului în fața sa, și anume 3.197,50 EUR, mai puțin suma deja primită cu acest titlu sub formă de asistență judiciară (850 EUR), reprezentând suma totală de 2.347,50 EUR, care va fi plătită direct în contul bancar al reprezentantei reclamantului (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, nr. 21.722/11, pct. 219, CEDO 2013).

C. Dobânzi moratorii

78. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal, practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE,

1. unește, în unanimitate, fondul cu excepția preliminară ridicată de Guvern cu privire la neepuizarea căilor de atac interne în ceea ce privește capătul de cerere privind pretinsa încălcare a dreptului reclamantului la un proces echitabil și o respinge;

2. declară, în unanimitate, admisibil capătul de cerere formulat în temeiul art. 3 din Convenție;

3. declară, cu majoritate, admisibil capătul de cerere privind pretinsa încălcare a dreptului reclamantului la un proces echitabil, astfel cum este garantat de art. 6 din Convenție;

4. hotărăște, în unanimitate, că a fost încălcat art. 3 din Convenție sub aspect procedural;

5. hotărăște, cu patru voturi la trei, că a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție, în sensul că reclamantului i-a fost refuzat dreptul la un proces echitabil;

6. hotărăște, în unanimitate, că nu este necesar să examineze admisibilitatea și fondul capătului de cerere formulat în temeiul art. 6 din Convenție cu privire la durata procedurii;

7. hotărăște, cu patru voturi la trei:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, următoarele sume, care trebuie convertite în moneda statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:

- (i) 10.000 EUR (zece mii de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral;
- (ii) 1.326,69 EUR (o mie trei sute douăzeci și șase euro și șaiszeci și nouă de cenți), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit de către reclamant, pentru cheltuielile de judecată în procedurile interne;

(iii) 2.347,50 EUR (două mii trei sute patruzeci și șapte de euro și cincizeci de cenți), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit de către reclamant, pentru cheltuielile de judecată suportate în cadrul procedurii în fața Curții, care trebuie plătită în contul bancar al reprezentantei reclamantului;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, această sumă trebuie majorată cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

8. respinge, în unanimitate, cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba engleză și comunicată în scris, la 3 octombrie 2017, în temeiul art. 77 § 2 și art. 77 § 3 din Regulamentul Curții.

Președinte,
Ganna Yudkivska

Grefier,
Marialena Tsirli

În conformitate cu art. 45 § 2 din Convenție și cu art. 74 § 2 din Regulamentul Curții, următoarele opinii separate sunt anexate la prezenta hotărâre:

- a) opinia concurentă comună a judecătorilor De Gaetano, Pinto de Albuquerque și Motoc;
- b) opinia parțial concurentă a judecătorului Bošnjak;
- c) opinia comună parțial separată a judecătorilor Yudkivska, Ranzoni și Bošnjak.

G.Y.
M.T.

★

OPINIA CONCURENTĂ COMUNĂ A JUDECĂTORILOR DE GAETANO, PINTO DE ALBUQUERQUE ȘI MOTOC

1. Suntem de acord cu toate cele opt puncte ale dispozitivului hotărârii. Cu toate acestea, suntem de părere că, având în vedere caracteristicile speciale ale cauzei, îndeosebi vulnerabilitatea reclamantului și faptul că a fost vorba despre acte de violență în familie, este necesar să se evidențieze alte câteva aspecte legate de principiile generale aplicabile. Suntem deosebit de preocupați de lipsa de claritate a hotărârii Camerei în ceea ce privește domeniul de aplicare a interdicției aplicării de rele tratamente copiilor și natura denegării de dreptate în speță.

2. „Calvarul” trăit de reclamant în fața instanțelor din România — nu există alte cuvinte pentru a descrie prin ce a trecut acesta — a durat din iulie 2004 până în noiembrie 2012. Avea trei ani atunci când a început și aproximativ unsprezece atunci când s-a încheiat. Întreaga sa copilărie a fost dominată de procesul penal. În opinia noastră, orice procedură, civilă sau penală, care implică în mod direct minorii atrage în mod automat nu atât cerința unei diligențe speciale, cât cerința „unei diligențe excepționale” (a se vedea *H. împotriva Regatului Unit*, nr. 9.580/81, pct. 85), care ar trebui să caracterizeze astfel de proceduri. În acest caz, suntem de acord că nu este necesar să se examineze capătul de cerere formulat în temeiul art. 6, referitor la durata procedurii, doar pentru că același fapt este, să spunem așa, absorbit în încălcarea mai gravă a art. 3, astfel cum este descrisă la pct. 43—53. Aici există, într-un fel, o concurență formală sau ideală între încălcări ale Convenției, iar acest lucru este reflectat în mod adecvat de valoarea despăgubirilor acordate cu titlu de prejudiciu moral.

3. Conform Curții de Apel București, deoarece nici procurorul, nici reclamantul nu și-au întemeiat recursurile pe aspectele civile ale cauzei, tribunalul a procedat corect limitându-și examinarea cauzei la aspectele penale cu care fusese sesizat. Argumentul invocat de această instanță se bazează, de fapt, pe principiul *quantum appellatum, tantum devolutum*, conform căruia instanța de recurs este obligată să se limiteze la a se pronunța asupra recursului în limitele motivelor de recurs. Utilizând acest argument, curtea de apel a ales să nu țină seama de art. 17 din Codul de procedură penală în vigoare la momentul faptelor, ignorând, astfel,

un principiu fundamental al administrării justiției: *in omnibus quidem, maxime tamen in jure, aequitas spectanda sit*.

4. Potrivit legii, art. 17 impunea instanțelor, inclusiv instanțelor de apel, obligația legală de a examina din oficiu posibilitatea de acordare de despăgubiri, atunci când partea vătămată era o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă. În fapt, acesta a creat o excepție de la principiul potrivit căruia victima are obligația de a solicita despăgubiri, plasând această obligație în sarcina organelor de urmărire penală și a instanței însăși. Natura *ex officio* a acestui tip de cercetare judecătorească primează în fața principiului *quantum appellatum, tantum devolutum*. În acest caz, ar fi de așteptat ca numai o renunțare explicită a victimei la dreptul său la despăgubiri să elibereze instanțele de obligația lor legală *ex officio* de a lua în considerare problema daunelor. Nicio astfel de renunțare explicită nu a fost formulată vreodată de reclamant sau de reprezentantul acestuia. Faptul că mama reclamantului nu s-a constituit ca parte civilă în cadrul procesului penal (pct. 9) și nu, astfel cum a afirmat în mod tendențios Guvernul (pct. 60), că aceasta „nu [a solicitat] acordarea de despăgubiri cu titlu de prejudiciu moral” — nu poate fi interpretat ca o renunțare la acest drept în numele fiului său minor. În fapt, cerințele impuse instanțelor de art. 17 erau independente de orice cerere formală de constituire ca parte civilă, precum și de orice cerere specifică de acordare de despăgubiri pentru prejudiciul moral, formulate de reprezentantul legal al persoanei lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă. Astfel, argumentul Guvernului potrivit căruia reclamantul a renunțat la dreptul său la despăgubiri, prin intermediul reprezentantului său, prin limitarea recursului la aspectele penale ale cauzei, este greșit. În fapt, tribunalul însuși i-a acordat despăgubiri reclamantului din oficiu în decizia sa din 22 decembrie 2009. Și mai important, a existat constant o practică de confirmare a naturii *ex officio* a cercetării judecătorești. Astfel, în Decizia nr. 1.776/2005, Înalta Curte de Casație și Justiție, întemeindu-se tocmai pe art. 17 menționat anterior, a casat o decizie, deoarece curtea de apel, deși l-a

condamnat pe soț pentru uciderea soției sale, a omis să examineze problema acordării unor despăgubiri copiilor minori ai victimei. În același sens, în Dosarul nr. 254/1990, Tribunalul București a respins ca fiind contrară intereselor copiilor minori renunțarea la dreptul de a primi despăgubiri, formulată de mamă în numele lor. Prin urmare, este destul de surprinzător că, în prezenta cauză, aceeași instanță a decis să nu acorde astfel de despăgubiri, fără să ofere vreo justificare, în decizia sa din 26 aprilie 2012. Acest comportament arbitrar al tribunalului a fost imputat chiar de către procuror, care s-a plâns de faptul că tribunalul nu a acordat despăgubiri (a se vedea pct. 17). Având în vedere faptul că, deși Curții de Apel București i s-a solicitat să remedieze acest comportament al instanței inferioare, nu a făcut acest lucru, reclamantul a fost victima unei grave denegări de justiție și, prin urmare, a unei încălcări a art. 6 din Convenție, care nu este absorbită sau consumată de o încălcare distinctă a art. 3.

5. În lumina elementelor de drept internațional citate la pct. 25—34 din hotărâre considerăm că, astfel, Camera ar fi trebuit să afirme, în termeni mai principali și mai clari, că statelor membre ale Consiliului Europei le revine obligația pozitivă, în temeiul Convenției europene a drepturilor omului, de a interzice

toate formele de violență împotriva copiilor, în toate mediile, și de a cerceta, urmări penal și pedepsi persoanele responsabile de astfel de acte de violență; expresia „ar trebui să depună eforturi”, astfel cum este utilizată la pct. 51, nu reflectă în mod adecvat această obligație, astfel cum există în prezent. Această pedeapsă ar trebui să fie suficient de severă pentru a avea un efect disuasiv, astfel cum impune Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (a se vedea pct. 27) și Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului (pct. 32). Art. 45 din Convenția Consiliului Europei, menționată anterior, impune părților să adopte măsuri proporționale cu gravitatea infracțiunilor; părților li se cere, de fapt, „să ia măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că infracțiunile stabilite în conformitate cu [Convenția] sunt pasibile de sancțiuni eficiente, proporționale și disuasive, luând în considerare gravitatea acestora”. Observăm că D.D. a fost condamnat pentru abuzuri fizice și verbale săvârșite împotriva reclamantului pe parcursul unei perioade de doi ani (2002—2004), însă acesta a fost condamnat la o simplă pedeapsă cu închisoarea cu suspendare. În mod clar, o astfel de pedeapsă nu ar fi în concordanță cu standardele internaționale menționate anterior.

★

OPINIA PARȚIAL CONCURRENTĂ A JUDECĂTORULUI BOŠNJAK

Deși împărtășesc opinia majorității, potrivit căreia în speță a fost încălcat art. 3 din Convenție sub aspectul procedural, nu pot subscrie la unele dintre motivările expuse în hotărâre. În opinia mea, circumstanțele descrise la pct. 42—44 din hotărâre sunt, în sine, suficiente pentru a constata încălcarea menționată. Autoritățile competente nu au luat nicio măsură în ceea ce privește primele patru plângeri penale depuse de către mama reclamantului. După ce s-au decis să reacționeze, autorităților le-a luat aproape trei ani și jumătate să finalizeze ancheta într-un caz care privește comiterea de abuzuri împotriva unui copil, iar procesul în ansamblul său a durat mai mult de opt ani pentru trei grade de jurisdicție, cu intervenția unei perioade semnificative de inactivitate. Faptul că, în cele din urmă, autorul a fost condamnat și a primit o pedeapsă de un an de închisoare cu suspendare nu poate în niciun caz să compenseze lipsa gravă de diligență în instrumentarea cauzei sau să conducă la concluzia că ancheta privind acuzațiile de rele tratamente aplicate unui copil vulnerabil a fost eficientă.

Cu toate acestea, majoritatea a decis să evidențieze motivele suplimentare pe care s-a bazat constatarea unei încălcări a art. 3 sub aspect procedural. Aceste motive sunt dezvoltate la pct. 47—51 din hotărâre. Potrivit primului argument al majorității, autoritățile nu i-au acordat reclamantului nicio despăgubire pentru durata excesivă a procedurii, în timp ce autorul infracțiunii a beneficiat de o reducere a pedepsei pentru același motiv. Și totuși este dificil de imaginat vreo formă de despăgubire a victimei, în cadrul procedurii penale, pentru durata excesivă a aceleiași proceduri. O astfel de despăgubire poate fi solicitată și acordată în cadrul unei proceduri separate, însă reclamantul nu a inițiat niciodată o astfel de procedură. Nu cred că aspectul procedural al art. 3 din Convenție impune înaltelor părți contractante să acorde despăgubiri pentru durata posibil excesivă a procedurii penale, în cadrul procedurii respective.

În plus, majoritatea este de părere că reclamantul ar fi trebuit să primească despăgubiri pentru abuzurile suferite, pentru a contrabalansa durata excesivă a procedurii și pentru a fi respectate standardele unei anchete eficiente (a se vedea pct. 48 din hotărâre). Faptul că reclamantul nu a primit despăgubiri pentru abuzurile suferite este abordat separat, în

cadru examinării capătului de cerere formulat în temeiul art. 6, și este posibil să nu fie considerată pe deplin adecvată sancționarea statului pârât de două ori pentru aceeași omisiune, în temeiul a două prevederi diferite ale Convenției. În orice caz, împreună cu judecătoria Yudkivska și Ranzoni, mi-am exprimat dezacordul cu privire la opinia majorității conform căreia, în speță, instanțele naționale aveau obligația, în temeiul Convenției, să acorde reclamantului despăgubiri în această privință. Consider că acele argumente (în special faptul că mama reclamantului, acționând în numele acestuia, a renunțat în mod expres la orice cerere de despăgubire) sunt, de asemenea, relevante pentru problema încălcării art. 3.

În cele din urmă, după citarea documentelor internaționale de la pct. 50, majoritatea subliniază, la pct. 51, că respectarea demnității copilului nu poate fi asigurată dacă instanțele naționale ar accepta orice formă de justificare a actelor de rele tratamente și că statele membre ar trebui să depună eforturi pentru a proteja în mod expres și exhaustiv demnitatea copiilor, prin adoptarea unui cadru juridic adecvat. Deși nu pot decât să fiu de acord cu aceste lucruri, este greu de înțeles de ce aceste principii susțin constatarea unei încălcări în speță. În special, instanțele naționale într-adevăr l-au condamnat pe autorul faptelor, deci aparent nu au găsit nicio justificare pentru actele sale. La nivel legislativ, statul pârât a adoptat Legea privind protecția și promovarea drepturilor copiilor, ale cărei prevederi relevante garantează dreptul la respectarea personalității copilului și interzic în mod expres pedepsirea fizică sau tratamentele umilitoare ori inumane (a se vedea pct. 21 din hotărâre). Ar putea fi corect să afirmăm că, la nivel abstract, statul pârât a respectat aceste cerințe. Întârzierile inexplicabile și excesive care au avut loc în speță nu par a fi rezultatul unor posibile deficiențe ale cadrului juridic.

Atunci când constată încălcarea oricărui articol din Convenție, Curtea are obligația de a transmite un mesaj clar autorităților naționale cu privire la acțiuni sau omisiuni ale acestora care au fost incompatibile cu cerințele Convenției. Cred că argumentelor, așa cum au fost evidențiate la pct. 47—51, le lipsesc claritatea, forța și puterea de convingere care sunt necesare pentru a preveni repetarea unor viitoare încălcări.

OPINIA COMUNĂ PARȚIAL SEPARATĂ A JUDECĂTORILOR YUDKIVSKA, RANZONI ȘI BOŠNJAK

Spre regretul nostru, nu putem fi de acord cu motivarea și concluzia majorității referitoare la art. 6, în ceea ce privește echitatea procedurii în cauza reclamantului.

În primul rând, considerăm că majoritatea nu a abordat în mod corespunzător excepția ridicată de Guvern privind neepuizarea căilor de recurs interne. La pct. 69, după ce a constat încălcarea art. 6, ei afirmă pur și simplu că excepția de neepuizare a căilor de atac este, „prin urmare”, respinsă. Cu toate acestea, o excepție de inadmisibilitate nu poate fi respinsă pentru că a fost constatată o încălcare pe fond; în caz contrar, principiul subsidiarității ar fi ignorat și întreaga logică a art. 35 ar fi subminată. Curtea poate aborda această chestiune numai după epuizarea tuturor căilor de recurs interne.

Câteva explicații privind această abordare pot fi găsite la pct. 63. Potrivit majorității, procesul în cauză depășește un simplu litigiu între persoane fizice și, prin urmare, angajează răspunderea statului din perspectiva art. 6 § 1 din Convenție; așadar, este de presupus că statul ar trebui să acționeze *proprio motu* și reclamantul nu trebuia să solicite despăgubiri în cursul procesului penal sau să inițieze o acțiune civilă separată, astfel cum a susținut Guvernul.

Din păcate, nu suntem de acord cu această interpretare a obligațiilor pozitive care le revin statelor membre în temeiul art. 6. Este adevărat că părțile contractante ar trebui să asigure o protecție eficientă a copiilor și a altor persoane vulnerabile împotriva relor tratamente [a se vedea *O'Keefe împotriva Irlandei* (MC), nr. 35.810/09, pct. 144, CEDO2014 (extrase)]. Cu toate acestea, această obligație pozitivă prevăzută de art. 3 din Convenție nu poate, în opinia noastră, să fie extinsă la art. 6, care prevede garanții procedurale minime în ceea ce privește stabilirea drepturilor și obligațiilor cu caracter civil ale unei persoane sau a unei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. De exemplu, un stat membru are obligația de a furniza asistență juridică gratuită unei victime vulnerabile la acte de tortură, astfel încât să asigure participarea efectivă a acesteia în procedurile interne relevante, dar aceasta este o obligație care îi revine în temeiul art. 3 din Convenție și nu în temeiul art. 6 (a se vedea *Savitsky împotriva Ucrainei*, nr. 38.773/05, pct. 119, 26 iulie 2012).

Trebuie să se sublinieze de la bun început că aplicabilitatea art. 6 în speță este îndoielnică, având în vedere faptul că reclamantul nu a inițiat nicio acțiune civilă în cadrul procedurii în cauză (a se compara cu *Hamer împotriva Franței*, 7 august 1996, pct. 68—79, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-III). În plus, obligațiile pozitive ale statului de a proteja un minor, inclusiv obligația de a oferi despăgubiri pentru abuzuri, au fost abordate suficient în constatările Curții în temeiul art. 3 din Convenție (a se vedea în special pct. 47 din hotărâre). Art. 6 și cerințele privind un proces echitabil au o natură diferită.

Domeniul de aplicare al noțiunii de caracter echitabil al procedurii nu ar trebui să fie extins pentru a include cerința de a acorda despăgubiri *proprio motu* nici măcar celor mai vulnerabile părți la procedură.

Majoritatea a continuat atunci și a concluzionat că „raționamentul curții de apel nu a avut niciun temei juridic”, deoarece „[a]vând în vedere exprimarea neechivocă a obligației consacrate la art. 17 din C. proc. pen., curtea de apel ar fi trebuit să examineze pe fond dreptul la despăgubiri, pentru a decide dacă reclamantul avea sau nu dreptul să primească despăgubiri”.

Hotărând astfel, majoritatea a depășit limitele stabilite în Convenție în vederea examinării dreptului procesual național, acționând în calitate de „instanță de gradul patru” într-o situație în care nu se poate considera că instanțele naționale au acționat în mod arbitrar.

Art. 17 din C. proc. pen. prevede obligația instanței de a cere persoanei în cauză, prin reprezentantul legal al acesteia, „să prezinte situația cu privire la întinderea pagubei materiale și a daunelor morale”. De asemenea, prevedea că instanța trebuia „să se pronunțe din oficiu asupra reparării pagubei și a daunelor morale, chiar dacă persoana vătămată nu este constituită parte civilă” (a se vedea pct. 24 din hotărâre).

Potrivit Guvernului, mama reclamantului, în calitate de reprezentant legal al acestuia, a precizat clar în cursul procedurii că „nu solicită [...] despăgubiri cu titlu de prejudiciu moral” din partea pârâtului (a se vedea pct. 60 din hotărâre). Acest lucru nu a fost infirmat de reclamant. Prin urmare, nu se poate considera că autoritățile judiciare naționale au ignorat cerința prevăzută la art. 17, menționată anterior, de a cere persoanei în cauză să precizeze poziția sa cu privire la prejudiciul suferit. De asemenea, această dispoziție impunea instanței să se pronunțe asupra chestiunii despăgubirilor, însă nu afirma că aceasta trebuie să acorde despăgubiri. Având în vedere poziția reprezentantei reclamantului, menționată anterior, nu se poate afirma că decizia curții de apel de a nu acorda despăgubiri nu a avut niciun temei juridic, iar decizia în cauză nu pare să fie arbitrară.

Prin urmare, prezenta cauză nu poate fi comparată cu cele două cauze la care se face referire în prezenta hotărâre, și anume *Andelković împotriva Serbiei* (nr. 1.401/08, 9 aprilie 2013), în care raționamentul explicit al instanței cu privire la obiectul cauzei „s-a bazat pe ceea ce pare a fi o afirmație abstractă, care a depășit orice marjă de apreciere rezonabilă de care dispune o instanță”, sau *Bochan împotriva Ucrainei* (nr. 2) [(MC), nr. 22.251/08, CEDO 2015], în care în mod deliberat Curtea Supremă a Ucrainei a interpretat eronat această hotărâre a Curții.

În timp ce curtea de apel nu s-a pronunțat cu privire la problema despăgubirilor, această omisiune nu constituie, în opinia noastră, o denegare de justiție, așa cum a concluzionat majoritatea.

EDITOR: PARLAMENTUL ROMÂNIEI — CAMERA DEPUTAȚILOR

„Monitorul Oficial” R.A., Str. Parcului nr. 65, sectorul 1, București; C.I.F. RO427282,
IBAN: RO55RNCB0082006711100001 Banca Comercială Română — S.A. — Sucursala „Unirea” București
și IBAN: RO12TREZ7005069XXX000531 Direcția de Trezorerie și Contabilitate Publică a Municipiului București
(alocat numai persoanelor juridice bugetare)

Tel. 021.318.51.29/150, fax 021.318.51.15, e-mail: marketing@ramo.ro, internet: www.monitoruloficial.ro

Adresa pentru publicitate: Centrul pentru relații cu publicul, București, șos. Panduri nr. 1,
bloc P33, parter, sectorul 5, tel. 021.401.00.73, fax 021.401.00.71 și 021.401.00.72

Tiparul: „Monitorul Oficial” R.A.

5 948493 223146